

Izazovi održivog ruralnog razvoja na primjeru Istarske županije

Vranić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:289044>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Sveučilišni interdisciplinarni studij Kultura i turizam

IVA VRANIĆ

**IZAZOVI ODRŽIVOG RURALNOG RAZVOJA NA
PRIMJERU ISTARSKÉ ŽUPANIJE**

Diplomski rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Sveučilišni interdisciplinarni studij Kultura i turizam

IVA VRANIĆ

**IZAZOVI ODRŽIVOG RURALNOG RAZVOJA NA
PRIMJERU ISTARKE ŽUPANIJE**

Diplomski rad

JMBAG: 0303009761 , redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Upravljanje održivim turizmom

Mentor: Doc.dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan, 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za magistru _____ ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 30. rujna 2015. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA	3
2.1. Pojam održivog razvoja turizma.....	3
2.2. Načela održivog razvoja turizma.....	5
3. RURALNI TURIZAM	13
3.1. Određenje pojma ruralnog prostora.....	13
3.2. Određenje pojma ruralnog turizma.....	17
3.3. Oblici ruralnog turizma.....	20
3.4. Razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj.....	23
4. RURALNI TURIZAM KAO VAŽAN ČIMBENIK RURALNOG RAZVOJA	26
4.1. Održivi razvoj i ruralni turizam.....	29
4.2. Ruralni turizam i zaštita prirode.....	31
4.3. Ruralni turizam i kultura.....	31
5. ČINITELJI RAZVOJA RURALNOG TURIZMA ISTARSKE ŽUPANIJE	33
5.1. Prirodni i gospodarski činitelji ruralnog razvoja Istarske županije.....	33
5.2. Društveni činitelji ruralnog razvoja Istarske županije.....	38
5.3. SWOT analiza Istarske županije.....	40
6. RURALNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	42
6.1. Počeci i razvoj ruralnog turizma u Istarskoj županiji.....	42
6.2. Objekti i kapaciteti ponude ruralnog turizma u Istarskoj županiji.....	44
6.3. Turistički promet od ruralnog turizma u Istarskoj županiji.....	45
6.4. Analiza ruralnih područja po LAG-ovima.....	49
6.4.1. <i>LAG Sjeverna Istra</i>	50
6.4.2. <i>LAG Središnja Istra</i>	56

6.4.3. <i>LAG Istočna Istra</i>	59
6.4.4. <i>LAG Južna Istra</i>	63
7. SMJERNICE ODRŽIVOG RURALNOG RAZVOJA NA PRIMJERU ISTARSKÉ ŽUPANIJE	66
7.1. Trendovi u turizmu.....	66
7.2. Održivi turizam u deset koraka.....	68
7.3. Inozemna iskustva kao potpora razvoju ruralnog turizma Istarske županije.....	74
7.3.1. <i>Iskustva iz Italije</i>	74
7.3.2. <i>Iskustva iz Slovenije</i>	75
7.3.3. <i>Iskustva iz Austrije</i>	76
7.4. Smjernice održivog ruralnog razvoja na primjeru Istarske županije.....	77
8. ZAKLJUČAK	78
LITERATURA	79
POPIS TABLICA	83
POPIS SLIKA	83
SAŽETAK	84
SUMMARY	85

1. UVOD

Ruralni turizam je skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju u ruralnom prostoru. Definiran je prirodnim i kulturnim resursima koji se nalaze u ruralnom prostoru, a upravo ti resursi predstavljaju osnovnu bazu za daljnji razvitak ruralnog razvoja. Također je i vrlo značajan element za održiv turistički, socijalni i ekonomski razvoj ruralnog prostora. Atraktivno ruralno područje Istarske županije omogućuje brojne turističke aktivnosti te razvijanje različitih oblika turizma. Ruralni turizam ima važnu ulogu u Istarskoj županiji te je potrebno određeno uključivanje države u njegov budući razvoj.

Svrha istraživanja je određivanje izazova i smjernica održivog ruralnog razvoja na primjeru Istarske županije te uključivanje istog u ruralni turistički proizvod.

Temeljni cilj istraživanja u ovom radu bili su definiranje, istraživanje i analiziranje izazova održivog ruralnog razvoja na primjeru Istarske županije. U vezi s tim postavljena su pitanja kao: što je ruralno područje i ruralni turizam? Koja je njegova uloga te na koji način ruralni turizam ulazi u jedan turistički proizvod? Koje sve oblike ruralnog turizma razvija Istarska županija? Vrlo je važno pitanje koje su aktivnosti vezane za održivi razvoj ruralnog prostora Istarske županije?

Diplomski rad podijeljen je u ukupno osam poglavlja. Prvo, uvodno poglavlje objašnjava tematiku i metodologiju rada te donosi strukturu rada po poglavljima. U drugom se poglavlju, pod nazivom održivi razvoj turizma, iznosi pojam i načela istog, dok treće poglavlje, ruralni turizam, opisuje određenje pojma ruralnog prostora i ruralnog turizma kao i oblike i razvoj istog u Republici Hrvatskoj. Ruralni turizam kao važan čimbenik ruralnog razvoja naslov je trećeg poglavlja u kojem se opisuje odnos ruralnog turizma s održivim razvojem, zaštitom prirode i kulturom. Peto poglavlje, činitelji razvoja ruralnog turizma Istarske županije, donosi prikaz prirodnih, gospodarskih i društvenih činitelja ruralnog razvoja Istarske županije te SWOT analizu iste. U nastavku šestog poglavlja pod nazivom ruralni turizam u Istarskoj županiji analizira se detaljno ruralni turizam, od početaka do razvoja preko objekata i ponude te turističkog prometa od ruralnog turizma u Županiji, pa sve do analize ruralnih područja po Lokalnim akcijskim grupama sjeverne Istre, središnje Istre, istočne Istre i južne Istre. Smjernice održivog ruralnog razvoja na primjeru Istarske županije, naslov je sedmog poglavlja u kojem se navode trendovi u turizmu, održivi turizam u deset koraka te inozemna iskustva iz Italije, Slovenije i Austrije kao potpora razvoju ruralnog turizma Istarske županije.

Posljednje potpoglavlje sedmog poglavlja donosi prikaz smjernica održivog ruralnog razvoja Županije. U osmom je poglavlju iznesen pregled rada u cjelini te zaključak na temelju istražene literature.

Istraživanje se temelji na sekundarnim izvorima, a pristup se temelji na znanstvenim metodama analize, sinteze, deskripcije i kompilacije.

2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

2.1. Pojam održivog razvoja turizma

Novu stranicu ljudske povijesti u kojoj se čovječanstvo nosilo s izazovima prirode i preživljavalo njezine prijetnje otvorila je upravo industrijska revolucija. Međutim, prirodi prijete razaranja nekritičnim vrednovanjem modernizacije i znanstveno-tehnološkim mogućnostima, dok u takvoj prirodi, čovjeku i društvu prijete nemogućnost života i napretka.

Današnje, tzv. rizično društvo mora svoje mjesto naći u budućnosti analizirajući globalne rizike i tražeći nove modele razvoja i suživota s prirodom. Pri tome polazna točka koncepcije održivog razvoja treba biti da se promišljanja o zaštiti okoliša integriraju u proces donošenju razvojnih i opće društvenih odluka.¹ Ekološka kriza je proizšla iz činjenica da se na Zemlji razvija prirodni i društveni sustav tako da se prirodni razvija spontano, dok se društveni razvija korištenjem resursa prirode te vraća istoj sve ono što nije potrebno. Društvo se razvija svjesno s obzirom na to koje ciljeve želi ispuniti, ali je isto nesvjesno nadolazećih posljedica koje društvene djelatnosti izazivaju prema očuvanju resursa za buduće naraštaje.

Korijen je krize, dakle, u ciljevima čovjekove aktivnosti (društveno-ekonomskom razvoju) i načinu kako čovjek prirodni kapital (prirodne vrijednosti) pretvara u svoj privatni kapital.² Znajući da neujednačenost između razvoja i okoliša ne traje vječno, ljudi su počeli tražiti druge oblike razvoja koji će uravnotežiti taj razvoj i okoliš te su krenuli novim smjerom razvoja u budućnosti, održivog razvoja.

Pojam održivog razvoja spominje se još u 18. stoljeću, koji je bio vezan uz održavanje šuma. Ovaj pojam prvi upotrebljava Karlo Carlvitz koji je održivo šumarstvo vezao uz posječenu i novozasađenu količinu drveća.³ Osamdesetih godina termin održivi razvoj je ušao u opću terminologiju kako bi se ukazalo na povezanost između razvoja i zaštite okoliša, dok prvo ozbiljnije i znanstvenije poimanje održivog razvoja prikazano je u Brundtlandovu izvješću Svjetske komore za okoliš Ujedinjenih naroda, a publicirano je 1987. godine pod nazivom Naša zajednička budućnost. Održivi razvoj je u tom izvješću definiran kao razvoj koji

¹ Črnjar, M. i Črnjar, K.. (2009): Menadžment održivoga razvoja, Ekonomija-ekologija-zaštita okoliša, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka, str. 78.

² Ibid.

³ Vujić, V. et al. (2005): Održivi razvoj turizma, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Rijeka, str. 58.

zadovoljava potrebe danjašnjeg naraštaja bez ugrožavanja budućih naraštaja.⁴ Izvještaj se smatra temeljnim dokumentom koji je koncipirao razvoj svijeta u budućnosti na osnovama održivosti i zajedništva.⁵ Razvoj mnogobrojni autori definiraju kao ostvarivanje dugoročnog osposobljavanja ljudskih potreba i poboljšanja kvalitete ljudskog života. Nadalje, pojedini autori koncept održivosti usmjeravaju na održavanje lokalne zajednice ili regije u okviru njenog prihvatnog potencijala. Ostali autori vide održivost kao stvaranje strateških saveza odnosno umrežavanje i harmonizaciju ekonomskoga, socijalnog i ekološkog sustava.⁶ Konceptija održivog razvoja temelji se na ekonomskim i ekološkim polazištima i načelima pri čemu pojedini autori više naglašavaju načelo održivi razvoj, a drugi načelo ekološke održivosti. Drugim riječima, neki autori prilaze održivom razvoju s antropocentričnog, a drugi ga promatraju s ekocentričnog stajališta.⁷

Održivi razvoj posjeduje spoj između ljudskih vrijednosti i znanstvenih načela. Početak djelovanja ljudskih aktivnosti na ekosustav i prirodne procese donosi primjenu različitih vrijednosti koje se vrednuju koristi i štete. Tada održivi razvoj poprima društveno značenje koje se tumači sukladno različitim interesima društva.

Na istovremenom rješavanju i usuglašavanju zahtjeva okoliša i ostvarivanju zadovoljavajućeg gospodarskog razvitka treba počivati održivi razvoj. Za istraživanje i ostvarivanje preduvjeta održivoga razvoja potrebno je primjenjivati postupak integriranog planiranja, upravljanja i gospodarenja okolišem i razvojem.⁸ Upravljanje održivim razvojem podrazumijeva različita znanja i vještine koji su stečeni izučavanjem društvenih djelatnosti kao što je strategijski menadžment, ekonomija i ekonomika okoliša te različitih područja prirodnih znanosti - ekologija, biologija, tehnologija.

Razvijati turizam na održiv način ili uz kriterije održivog razvoja znači osigurati kontinuitet koristi lokalnom stanovništvu u ekonomskom i socijalnom okruženju i fizičkom okolišu. Kod toga je nužno dugoročno izbjeći sve vrste šteta i zagađenja u socijalnom i fizičkom okruženju s jedne strane, te na konkurentnosti i prosperitetu određenog sektora gospodarstva o kojem ovisi ukupna ekonomska dobit, s druge strane.⁹ Turizam mora biti u funkciji održivog

⁴ Op. cit. pod 1, str. 79.

⁵ Vukonić, B. i Keča, K. (2001): Turizam i razvoj, Ekonomski fakultet, Zagreb, str. 189.

⁶ Op. cit. pod 3, str. 59.

⁷ Op. cit. pod 1, str. 81.

⁸ Op. cit. pod 3, str. 59.

⁹ Op. cit. pod 5, str. 192.

okruženja (prirodno ili kulturološko), da bi bio ekonomski održiv. Na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini ekologija, ekonomija i turizam uvučeni su u mrežu uzroka i posljedica. Uz pažljivo i svjesno planiranje i menadžment turizam koji je prilagođen lokalnom okruženju i društvu, može u velikoj mjeri doprijeti očuvanju okoliša i to puno više iz razloga što je turizam korisnik prirodnih i društvenih resursa o kojima brine o očuvanju i zaštiti jer ovisi o njima.

Turizam je pobornik aktivne zaštite koja se temelji na racionalnom i smišljenom korištenju resursa, a da se pri tome ne naruši njihova vrijednost ili egzistencija nego da se takvim aktivnim korištenjem doprinosi njihovom očuvanju. Danas se sve više govori o održivom turizmu koji je analogan terminu održivog razvoja, a definira se kao model ekonomskog razvoja koji je kreiran da se unaprijede uvjeti života određene zajednice, da se zadovolje potrebe turista i da se održi kvaliteta okruženje (okoliša) o kojem i jedni i drugi ovisе.¹⁰ Budućnost u određenoj destinaciji osigurava se jedino koncepcijom održivog turizma. Odgovornost u turizmu ne smije biti suzdržan razvoj, već može biti u funkciji održivog razvoja.

2.2. Načela održivog razvoja turizma

Održivi razvoj zasnovan je na četiri glavna načela:

1. ekološkoj održivosti,
2. socio-kulturnoj održivosti,
3. ekonomskoj održivosti i
4. tehnološkoj održivosti.

1. Ekološka održivost

Koncepcija održivog razvoja često se poistovjećuje isključivo sa zaštitom okoliša te se time svodi samo na jedno načelo, načelo ekološke održivosti. Budući da ekološka održivost ima veliku važnost, a onečišćenje prirode postaje globalna prijetnja cijelom čovječanstvu, u analizi kompleksnosti koncepcije održivog razvoja nedovoljno je ograničiti se samo na njezinu ekološku dimenziju.¹¹ Bez poštivanja socio-kulturnih specifičnosti te ekonomske i tehnološke održivosti ostvarenje održivog razvoja ne bi bilo moguće. S očuvanjem i održanjem osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i bioloških resursa kompatibilnost razvoja jamči

¹⁰ Op. cit. pod 5, str. 192.

¹¹ Op. cit. pod 3, str. 16.

ekološka održivost. Čovjek je narušio kolijevku iz koje je potekao isključivo zbog težnje ka što bržim ekonomskim razvojem i unaprjeđenjem kvalitete života u materijalnom smislu, naime posljedice su vidljive danas, a smatra se da će iste biti još i veće tijekom ovog stoljeća. U težnji za unaprjeđenjem kvalitete života, čovječanstvo je zanemarilo očuvanu prirodu.

2. Sociokulturna održivost

Sociokulturna održivost podrazumijeva kompatibilan razvoj s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje taj razvoj utječe te trajno održanje i isticanje identiteta lokalne zajednice. S turizmom dolaze, u lokalnoj sredini, mnogo stranih ljudi s drukčijim kulturnim običajima te načinima provođenja slobodnog vremena, stoga imaju snažan utjecaj na kulturne vrijednosti lokalne zajednice. Kultura je dinamičan proces te se ne može promjena kulturnog obrasca smatrati posljedicom utjecaja turizma, ali zadržavanje autohtonih obilježja i lokalnih osobitosti opća je društvena vrijednost koju je potrebno održati.

U malim, zatvorenim zajednicama i mali broj turista može snažno utjecati na promjenu sociokulturnog okruženja i imati dalekosežne negativne posljedice. Stoga je potrebno razviti menadžment utjecaja posjetitelja (engl. *Visitor impact management*) sa svrhom sprječavanja kontrole utjecaja turista na lokalno stanovništvo, odnosno negativnih utjecaja. To je iznimno bitno načelo održivog razvoja.¹² S obzirom na razvijesnost i otvorenost lokalne sredine stupanj društvene održivosti se razlikuje, ako je lokalna sredina otvorenija, razina društvene održivosti je viša. Međutim, ako je lokalna zajednica zatvorena te ako ima izraženu tradicionalnu vrijednost, iste u društvu teško prihvaćaju promjene. S razvojem ukupnog društva sociokulturna održivost se mijenja.

3. Ekonomska održivost

Ekonomska održivost podrazumijeva efikasan ekonomski razvoj te upravljanje resursima takvo da će se njima koristiti i budući naraštaji. Cilj razvoja je blagostanje za sadašnje i buduće naraštaje. Ista se odnosi na održavanju zaliha kapitala te ju ne treba zanemariti u odnosu na druga načela održivog razvoja.

Prirodni kapital do danas se u pravilu nije vrednovao, no kako bi se ostvario održiv razvoj potrebno je i njegovu vrijednost uključiti u gospodarski sustav. Riječ je o razini ekonomske

¹² Op. cit. pod 5, str. 18.

dobiti od neke aktivnosti dovoljne da pokrije troškove posebne mjere u svezi s ublažavanjem utjecaja prisutnosti turista ili da ponudi dovoljan dohodak kao svojevrsnu naknadu za negativne utjecaje turizma na lokalnu zajednicu.¹³

4. Tehnološka održivost

Tehnološka održivost zahtijeva razvoj i primjenu tehnologije na način da se u proizvodnji koristi tehnologija koja uz ekonomske učinke ima i elemente, kojima se štiti okoliš. Nove tehnologije:¹⁴

- trebaju pronaći supstitutivna rješenja za korištenje prirodnih (posebno neobnovljivih) resursa
- primjenjuju se u postupcima pročišćavanja otpadnih voda, uklanjanja otpada, recikliranja i slično
- trebaju biti okrenute čovjeku i boljitku čovječanstva

Izvešće *Caring for the Earth* (IUCN/UNEP/WWF) utvrdilo je devet načela kao temelj strategije za održivi razvoj. Načela održivosti su međusobno povezana i međusobno se podupiru. Od načela koja su navedena, prvo predstavlja etičku osnovu za ostala. Sljedeća četiri definiraju kriterije koji se moraju ostvariti, a zadnja četiri smjerove kojima je potrebno ići na putu prema održivom društvu na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Načela su:¹⁵

1. Poštovanje i briga za životnu zajednicu

Ovo načelo se temelji na poštovanju i brizi za ostale ljude i za ostale oblike života, sada i u budućnosti. To je etičko načelo. Razvoj se ne smije odvijati nauštrb drugih ljudi ili kasnijih naraštaja, niti smije ugroziti opstanak ostalih vrsta. Koristi i troškovi od uporabe resursa i zaštite okoliša trebaju se pravedno podijeliti među različitim zajednicama i interesnim skupinama, među siromašnima i bogatima, te među našim naraštajem i onima koji će doći poslije nas.

¹³ Op. cit. pod 3, str. 18.

¹⁴ Ibid., str.19.

¹⁵ Op. cit. pod 1, str. 84.

2. Poboljšanje kakvoće života

Cilj je razvoja poboljšati kakvoću ljudskog života. Razvoj treba omogućiti ljudima da ostvare svoju sposobnost i da imaju dostojanstven život. Gospodarski je rast dio razvoja, ali ne može biti isključivi cilj, i ne može se odvijati u nedogled. Iako se ciljevi postavljeni za razvoj razlikuju, neki su ciljevi gotovo univerzalni. To su dug i zdrav život, obrazovanje, dostupnost resursima potrebnim za doličan standard življenja, politička sloboda, zajamčena ljudska prava i sloboda od nasilja. Razvoj je stvaran samo ukoliko čini naše živote boljima u svim tim pogledima.

3. Zaštita vitalnosti i raznolikosti Zemlje

Razvoj se mora temeljiti na zaštiti okoliša; mora pružiti zaštitu strukturi, funkcijama i raznolikosti prirodnih sustava svijeta o kojima naša vrsta ovisi. U tu je svrhu potrebno:

- Zaštititi sustave za održavanje života

Ekološki su procesi koji održavaju planet prikladnim za život. Ti procesi oblikuju klimu, pročišćuju zrak i vode, reguliraju protok voda, recikliraju osnovne elemente, stvaraju i regeneriraju tla i omogućuje ekosustavima da se sami obnavljaju;

- Zaštititi bioraznolikost

Uključuje sve vrste biljaka, životinja i ostalih organizama; raspon genetskog fonda unutar svake vrste, te raznolikost ekosustava;

- Osigurati održivost korištenja obnovljivih resursa

Ti resursi uključuju tla, divlje i udomaćene organizme, šume, pašnjake, obradiva zemljišta, te morske i slatkovodne ekosustave koje podržavaju uzgoj riba. Uporaba se smatra održivom, ukoliko se odvija u okviru kapaciteta resursa za regeneracijom

4. Minimaliziranje iscrpljivanja neobnovljivih resursa

Iscrpljivanje neobnovljivih resursa, kao što su minerali, nafta, plin i ugljen, mora se svesti na minimum. Premda se ovi resursi ne mogu koristiti na održivi način, njihov se životni vijek može produžiti, na primjer recikliranjem, manjom uporabom resursa za stvaranje određenog proizvoda, ili prelaskom na obnovljive zamjene gdje god je to moguće. Ovi su

postupci prijeko potrebni kako bi Zemlja bila u stanju podržavati još milijarde i milijarde ljudi u budućnosti, i svakome pruža život dolične kakvoće.

5. Poštovanje granica prihvatljivog kapaciteta Zemlje

Granice “prihvatnog kapaciteta” ekosustava Zemlje unutar kojih ti sustavi, kao i biosfera, mogu podnijeti nepovoljne utjecaje, a da pri tom ne dolazi do opasne degradacije, ograničeni su. Ove se granice razlikuju od regije do regije, a utjecaji ovise o broju ljudi te o količini hrane, vode, energije i sirovina koju svaka osoba koristi i rasipa. Politika kojom se ljudska populacija i životni stilovi nastoje dovesti u ravnotežu s prihvatnim kapacitetom Zemlje mora se nadopunjavati tehnologijama kojima se taj kapacitet povećava pravilnim gospodarenjem.

6. Promjene u osobnim stavovima i postupcima

Radi usvajanja etike za održivo življenje, ljudi moraju preispitati svoje vrijednosti i promijeniti svoje ponašanje. Društvo mora promicati one vrijednosti koje podupiru takvu etiku, te destimulirati one koje nisu usklađene s održivim načinom života. Nužno je širiti informacije putem formalnog i neformalnog obrazovanja kako bi svi imali spoznaje o aktivnosti ma koje je potrebno poduzimati.

7. Omogućavanje zajednicama da skrbe o vlastitom okolišu

Zajednice i lokalne skupine predstavljaju najjednostavnije kanale putem kojih ljudi mogu izraziti svoju zabrinutost te poduzeti mjere radi stvaranja stabilnog, održivog društva. Međutim, tim su zajednicama, kako bi mogli djelovati, potrebna ovlaštenja, moć i znanje. Ljudi koji se sami organiziraju kako bi činili svoje zajednice održivima, djelotvorna su sila bez obzira je li njihova zajednica bogata, siromašna, gradska, prigradska ili ruralna.

8. Stvaranje nacionalnog okvira za integraciju razvoja i zaštite

Da bi društvo moglo napredovati na racionalan način, mora imati bazu informacija i znanja, pravni i institucijski okvir, te dosljednu gospodarsku i društvenu politiku. Nacionalni program za postizanje održivosti mora uključivati sve interese te nastojati prepoznati i spriječiti probleme prije nego što se pojave. Mora biti prilagodljiv i neprekidno preusmjeravati svoj put kao odgovor na nova iskustva i potrebe.

9. Stvaranje globalnog saveza

Globalna će održivost ovisiti o čvrstom savezu među svim državama. No, razine razvijenosti u svijetu nisu jednake, te se državama s nižim prihodima mora pomoći kako bi razvijale održivost i zaštile svoj okoliš. Globalnim i zajedničkim resursima, a posebno atmosferom, morima i zajedničkim ekosustavima, može se gospodariti isključivo temeljem zajedničkog cilja i nakane. Etika skrbljenja primjenjuje se na međunarodnoj, nacionalnoj i osobnoj razini. Nijedna država nije samodostatna. Svi mogu imati koristi od globalne održivosti, ali svi će biti ugroženi ako se ne postigne takvu održivost.

Na Konferenciji UN-a 1992. godine u Rio de Janeiru usvojeni dokumenti: *Agenda 21*, *Deklaracija o okolišu i razvoju*, *Okvirna konvencija o klimatskim promjenama*, *Konvencija o biološkoj raznolikosti* te *Globalni dogovor o šumama*.

Agenda 21 - opsežan plan budućih djelovanja i pokriva gotovo sva pitanja održivog razvoja o kojima se raspravljalo na skupu. U njoj je obrađeno više od 100 područja (klimatske promjene, onečišćenje mora, uništenje šuma, ljudski resursi, poljoprivreda itd.). U istoj se naglašava da je potrebno integrirati razvoj i zaštitu okoline. To će se podržati novim dodatnim financijskim izvorima, njihovom lakšom dostupnošću, ekološki zdravim tehnologijama, te jačanjem ekoloških institucija u državama u razvoju te objašnjava da su stanovništvo, potrošnja i tehnologija primarne pokretačke sile promjena u okolišu. Ona pokazuje i kako smanjiti raskošne i neučinkovite obrasce potrošnje u nekim dijelovima svijeta, a istodobno potiče ubrzani, ali održivi razvoj u ostalim dijelovima svijeta.

Također, nudi mogućnost suzbijanja degradacije okoliša i bavi se istodobno siromaštvom, zdravljem i naobrazbom. Donošenjem plana industrijalizirane su države priznale da njihov udjel u čišćenju okoliša mora biti veći od siromašnih država koje stvaraju razmjerno manje onečišćenja i poziva vlade svih država na usvajanje nacionalne strategije održivog razvoja.¹⁶

¹⁶ Op. cit. pod 1, str. 93.

Načela održivog razvoja turizma:

- Menadžment i planiranje potrebno je usmjeriti k adekvatnom korištenju resursa u turizmu.
- Konceptija održivog razvoja nije „anti-razvojna“ konceptija, ali ističe limite razvoja u skladu s čime je potrebno i razvijati turizam.
- Naglasak je na dugoročnom promišljanju razvoja turizma.
- Menadžment održivog razvoja turizma vodi računa, ne samo o problemu zaštite okoliša, već i o ekonomskim, društvenim, kulturnim, političkim i drugim pitanjima.
- Potrebno je voditi računa o jednakosti i pravdi među naraštajima ljudi.
- Svi zainteresirani subjekti iz okruženja (*stakeholders*) trebaju biti konzultirani, uključeni u donošenje odluka i informirani o problemima održivog razvoja turizma.
- Nužna je realna procjena mogućnosti primjene održivog razvoja u praksi i mogućih dosega u budućem razdoblju.
- Poduzeća trebaju iskoristiti tržišne prednosti primjene održivog razvoja.
- Zbog mogućih sukoba oko korištenja resursa nužni su ustupci i kompromisi.
- Pri ocjeni koristi i troškova održivog razvoja turizma treba uvažiti sve individue i skupine na koje tako promišljen razvoj ima utjecaj.¹⁷

Održivi turizam treba:

- 1) Optimalno koristiti ekološka sredstava koja predstavljaju ključni element u razvoju turizma, održava bitne ekološke procese i pomaže u očuvanju prirodne baštine i bioraznolikosti.
- 2) Poštovati autentičnost domaćina zajednica, očuvati kulturnu baštinu i tradicionalne vrijednosti, te doprinijeti međukulturnom razumijevanju i toleranciji.
- 3) Osigurati održive, dugoročne ekonomske poslove, pružiti socio-ekonomske koristi svim zainteresiranim stranama koje su distribuirane uključujući stabilnu zaposlenost i mogućnost stjecanja dohotka i socijalnih usluga domaćina zajednice, te pridonositi ublažavanju siromaštva.

¹⁷ Op. cit. pod 3, str. 22.

Održivi razvoj turizma zahtijeva informirano sudjelovanje svih relevantnih dionika, kao i snažno političko vodstvo kako bi se osiguralo sudjelovanje i konsenzus. Postizanje održivog turizma je kontinuirani proces, a to zahtijeva stalno praćenje utjecaja, uvođenjem potrebne preventivne i/ili korektivne mjere kada je to potrebno. Održivi turizam treba zadržati visoku razinu zadovoljstva turista i osigurati značajan doživljaj za turiste, podizanje svijesti o pitanjima održivosti i promicanje održivih turističkih praksi među njima.¹⁸

Održivi turistički razvoj zadovoljava potrebe turista i njihovih domaćina štiteći i unapređujući razvojne mogućnosti. Želi ostvariti upravljanje resursima na način da ekonomske, socijalne i estetske potrebe budu ostvarene tako da se održi kulturološki integritet, osnovni ekološki procesi, biološka raznolikost te sustavi na kojima počiva život. Principi održivosti odnose na zaštitu okoliša, ekonomske i društveno-kulturne aspekte razvoja turizma te se mora uspostaviti prikladna ravnoteža između ove tri dimenzije koja jamči njegovu dugoročnu održivost.

¹⁸ Svjetska turistička organizacija – održivi razvoj turizma (2015): <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5>
12. srpnja 2015.

3. RURALNI TURIZAM

3.1. Određenje pojma ruralnog prostora

Određivanje pojma ruralnog prostora (područja) bitno je za razumijevanje pojma ruralnog turizma. Pojam ruralno pojavio se u 1920-im i 1930-im godinama kako bi se definirala ključna obilježja ruralnog društva u vrijeme kada su seoska područja prolazila veliku ekonomsku i socijalnu transformaciju pod utjecajem industrijalizacije i urbanizacije. Od tada do danas njegovo se značenje mijenjalo.¹⁹ Ruralno je područje u različitim razdobljima povijesnog razvoja turizma privlačilo ljude za ugodno provođenje života i okolice. U novije doba okolina tradicionalnih seoskih zajednica u ruralnom području i zaštićena priroda privlači sve više gradsko stanovništvo različite dobi. Samim time selo i ruralni predjeli ulaze u uži krug i povećava se velik interes za putovanja u ruralnu sredinu. Također javljaju se i interesi upravljačkih i drugih struktura koje podržavaju razvoj svojim odlukama te unapređuju turizam u ruralnom području.

Počeci turizma na ruralnom području povezuju se s događajima u kraljevskim porodicama, europskoj aristokraciji te visokoj buržoaziji selo je postalo novi objekt interesa. Tadašnja društvena klasa je otkrila ruralnu sredinu kao objekt za uživanje u životu. Organizirale su se aktivnosti u prirodi i seoskom prostoru. Počela je izgradnja ljetnikovca i vila što je i rezultiralo višom razinom vrednovanja seoske sredine. U 18. stoljeću, u Engleskoj, ruralni turizam se javlja kao oblik društvene okolice. U Njemačkoj razvoj ruralnog turizma obilježava 1873. godina kada se je uveo plaćeni odmor za državne službenike, a kasnije za sve činovnike. Turizam im je postao sastavni dio života, a provodio se u malim hotelima ili sobama s jeftinim smještajem u selima koji su se nalazili na farmama i blizu gradova. Sve do kraja 18. stoljeća dolazak na selo je bio pravi model orijentacije na prirodu, kao odraz težnje za iskustvom u prirodi, koja je ostala zabilježena u mnogim djelima slikara i pisaca toga vremena. U drugoj polovici 19. stoljeća odredište turističkih putovanja je bila Švicarska, gdje im se ruralni turizam temeljio na alpskom penjanju, zdravstvenim tretmanima i pješaćenju. U to vrijeme otkrivanjem morskih obala, termalnih izvora turizam se usmjerava prema novim mjestima koja postaju moderna ljetovališta u brdskim predjelima i zimovalštima uz more.²⁰

¹⁹ Svržnjak, K. et al. (2014): Ruralni turizam – uvod u destinacijski menadžment, Visoko gospodarsko učilište, Križevci, str. 8.

²⁰ Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str. 13.

Odnos prema ruralnoj sredini danas se uvelike promijenio. Ruralni krajolik osvaja gradsko stanovništvo, strah od prirode u potpunosti je nestao, a rizik i opasnost prirodnog krajolika čovjek danas, s lakoćom svlada. Više slobodnog vremena, veća platežna moć omogućuje mnogima odlazak na zimovališta, na more te u ruralne krajeve. Danas se razvija turizam koji za ruralna područja ima velikog utjecaja, kao na primjer, mogućnost zapošljavanja, ostvarivanje dodatnih prihoda te je sociokulturni pokretač sela.

Različite turističke aktivnosti pružaju velike mogućnosti za razvoj turizma na ruralnom području. Prema popisu Vijeća Europe, te aktivnosti su: ture, aktivnosti na vodi, aktivnosti u zraku, sportske aktivnosti, aktivnosti otkrivanja zanimljivosti, kulturne aktivnosti te aktivnosti zdravstvenog karaktera. Ruralna sredina s uređenim poljima predstavlja idealni krajolik koji zadivljuje i osvaja gradsko stanovništvo različite životne dobi. U prirodi pronalaze sigurnost, slobodu i ravnotežu.²¹ Nekada jako udaljena prirodna i netaknuta mjesta danas su postala dostupna.

U svrhu provedbe politike ruralnog razvoja, kao najčešći međunarodno priznat i korišten kriterij za razlikovanje ruralnih i urbanih područja koristi se definicija OECD-a, (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) koja se temelji na gustoći naseljenosti stanovništva, a područja se klasificiraju kao ruralna ili urbana temeljem praga od 150 stanovnika na km².

Na regionalnoj razini OECD definira tri skupine područja, ovisno o udjelu stanovništva u regiji koje živi u ruralnim lokalnim područjima:²²

1. pretežito ruralne regije (više od 50 % stanovništva regije živi u lokalnim ruralnim područjima),
2. značajno ruralne regije (15 – 50 % stanovništva regije živi u lokalnim ruralnim područjima) i
3. pretežito urbane regije (manje od 15 % stanovništva regije živi u lokalnim ruralnim područjima).

²¹ Op. cit. pod 20, str. 15.

²² Ibid. str. 16.

Primjenom OECD kriterija od 150 stanovnika na km² u lokalnim administrativnim jedinicama na županije, u svrhu definiranja ruralnih područja u Republici Hrvatskoj dolazi se do sljedećih zaključaka: ²³

- 91,6 % ukupnog područja Republike Hrvatske klasificira se kao ruralno područje, a 8,4 % kao urbano područje,
- 88,7 % naselja smješteno je u ruralnim područjima, a 11,3 % u urbanim područjima sa 35 % stanovništva u 14 gradova sa više od 30.000 stanovnika,
- 47,6 % ukupnog stanovništva živi u ruralnim područjima, a 52,4 % stanovništva u urbanim područjima.

Novija urbano-ruralna tipologija od strane Europske komisije koristi metodologiju temeljenu na izmijenjenom OECD-ovu pristupu koji se temelji na: ²⁴

- kilometarskoj mreži,
- gustoći naseljenosti od 300 stanovnika na km²,
- najmanje 5 000 stanovnika u međusobno povezanim kvadrantima 1x1 km²

Prema *Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske* na ruralni prostor otpada oko 93% kopnene površine dok se istim smatra cjelokupni prostor izvan gradova. Pri određivanju granica ruralnog prostora, trebaju se iz ukupnog prostora izdvojiti građevinska područja gradova i naselja gradskog karaktera. Ruralna područja su predmet zanimanja u sociološkom i gospodarskom pogledu, kao prostor u kojem se rasprostiru mala ruralna društva ili ruralne zajednice, usko povezane životno i radno s pretežito prirodnim okolišem. ²⁵

S obzirom na dosegnuti stupanj socio-ekonomskog razvoja Republike Hrvatske, tradiciju određivanja tipova naselja pri dosadašnjim popisima u Republici Hrvatskoj te uvid u kriterije rabljene pri suvremenim popisima stanovništva u različitim europskim i svjetskim državama, predlaže se sljedeći model za diferencijaciju (Tablica 1.):

²³ Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (2008): *Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2007. – 2013.*, Zagreb, str. 7.

²⁴ Op. cit. pod 19, str. 9.

²⁵ Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja (1997): *Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske*, Zagreb, str. 89.

1. urbanih i
2. ruralnih i prijelaznih naselja.

Urbanim (gradskim) naseljima smatraju se:

1. sva naselja sjedišta upravnih gradova (bez obzira na broj stanovnika),
2. sva naselja s više od 10 000 stanovnika,
3. naselja od 5 000 do 9 999 stanovnika, s 25% i više zaposlenih u naselju stanovanja, i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (u odnosu na ukupan broj zaposlenih stanovnika naselja) i
4. naselja od 2 000 do 4 999 stanovnika, s 25% i više zaposlenih u naselju stanovanja, i to u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima (u odnosu na ukupan broj zaposlenih mještana) te s udjelom nepoljoprivrednih kućanstava od 50% i više.

Tablica 1.: Diferenciranje urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj

TIP NASELJA	BROJ NASELJA	BROJ STANOVNIKA	UDIO STANOVNIKA (%)
Urbana	143	2 324 144	54,2
Ruralna i prijelazna	6613	1 960 745	45,8
Hrvatska	6756	4 284 889	100

Izvor: Svržnjak, K. et al. (2014): Ruralni turizam – uvod u destinacijski menadžment, Visoko gospodarsko učilište, Križevci, str. 9.

Sva ostala naselja, koja ne zadovoljavaju navedene kriterije, smatraju se ruralnim i prijelaznim naseljima. U tu skupinu uključena su sela i ostala, manje ili više urbanizirana naselja u ruralnom prostoru, te suburbana naselja.²⁶

Na seminaru *Strategija razvoja ruralnog turizma* u Južnoj Europi koji je 1991. godine održan u Bilbau, iznesena je konstatacija da se izvan gradova i područja maritimnih centara, u slobodnom prostoru i selima razvija posebna vrsta turizma koja se na engleskom jeziku naziva *rural tourism* (francuski: *tourisme rural*, talijanski: *turismo rurale*, njemački: *Ferien auf dem Land*, slovenski: *turizem na podeželju*). Nažalost, u našem jeziku ne postoji riječ koja bi bila

²⁶ Državni zavod za statistiku, (2011): Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, str. 8.

dovoljno dobra da označi ukupni izvangradski prostor. U stručnoj, pretežito geografskoj literaturi, za izvangradski prostor se rabi sintagma 'ruralni prostor' iz koje se može izvesti jedini prihvatljivi naziv za ovu vrstu turizma, a to je ruralni turizam (Cetinski, Kušen i Katica 1995:6).²⁷

Ruralni prostor koji je determiniran ruralnim turizmom predstavlja vrijedne elemente za organizaciju te mogućnost obavljanja raznovrsnih aktivnosti koje teže za kvalitetnim i aktivnim odmorom. Ruralni turizam obnavlja gospodarske aktivnosti koje su potrebne potrošaču, ali su i karakteristične za selo. Sve je veća zainteresiranost gradskog stanovništva za boravkom u ruralnoj sredini koja je bogata florom i faunom, prirodom, kulturnim sadržajima te tradicijskom kulturom i arhitekturom. Također u ruralnom prostoru nalaze se i obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja pružaju poseban ugođaj te smještaj u tradicijskim objektima, upoznavanje s lokalnom kulturom, autohtona prehrana, jedinstven i originalan turistički proizvod. S druge strane gledišta, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo poboljšava svoju kvalitetu s time što se potiče investiranje u nj pomoću razvoja ruralnog turizma, te se ujedno i povećava ekonomska dobit. Upravo na taj način poslovanje je učinkovitije i uspješnije.

3.2. Određenje pojma ruralnog turizma

Ruralni turizam skupni je naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se javljaju izvan gradova i onih područja na kojima se razvio masovni turizam. On je uvjetovan turističkim atrakcijama koje se nalaze u ruralnim područjima.²⁸ Na razini Vijeća Europe 1986. godine, ruralni turizam je definiran kao turizam koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo one koje bi se mogle odrediti kao farmerski ili agroturizam.²⁹ Također, prema definiciji Vijeća Europe, ruralni je turizam turizam na seoskom području sa svim aktivnostima koje se provode na tom mjestu, a najvažnija obilježja takva turizma jesu mirna sredina, odsutnost buke, očuvanost okoliša, komunikacija s domaćinima, domaća hrana i upoznavanje sa seljačkim poslovima.³⁰ Na održivom razvoju i revitalizaciji već postojeće tradicijske baštine (kojoj se daje turistička namjena) temelji se razvoj ruralnog turizma. Kod ovog oblika

²⁷ Jelinčić, D.A. (2007): Agroturizam u europskom kontekstu, *Stud. ethno. Croat.*, vol. 19, Zagreb, str. 270-271.,

²⁸ Demonja, D., Ružić, P (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str. 12

²⁹ Op. cit. pod 20, str. 15

³⁰ Op. cit. pod 19, str. 10.

turizma za razliku od općepoznatih oblika, nije potrebna izgradnja novih kapaciteta, već je postavljen izazov kako iskoristiti postojeće strukture na najkvalitetniji i najbolji način.

Prema OECD-u ruralni turizam temeljen je na poljoprivrednom svijetu i otvorenom prostoru u dodiru s prirodom, poljoprivrednim nasljedstvom i društvom. Ruralni turizam mora biti u dogovoru s okolinom i društvenom zajednicom u kojoj se događa. Zajednica broji manje od 10.000 ljudi i uključuje poljoprivredna gospodarstva unutar toga područja rada. Bit ruralnog turizma mora obuhvatiti lanac održivih poslova i zajednicu unutar ruralnog područja. Zadatak ruralnog turizma je osigurati dugu vremensku održivost života u području u kojem se događa, on mora biti snaga zaštite ruralnosti, a ne snaga nove urbanizacije.³¹ Ruralni turizam pokreće čovjeka da se iz urbanog područja „preseli“ na prirodno područje. Pokretač je gospodarskih i negospodarskih aktivnosti na ruralnom području, a neki od primjera jesu:

- oživljavanje poljoprivredne proizvodnje na malim površinama,
- stvaranje aktivnog odnosa turista prema prirodi i poljoprivrednoj proizvodnji na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima koji su uključeni u ruralne oblike turizma,
- razvoj ruralnih oblika turizma uključuje sveukupnu ruralnu sredinu s ambijentom seoskog života, npr.: tradicijska seoska arhitektura, tradicionalna kultura, biljni i životinjski svijet, prezentacija nematerijalne kulturne baštine i
- uzgoj zdrave i prirodne hrane, gdje je potražnja u porastu, posebice za visoko razvijene zemlje

Na Jalti u Ukrajini, na Generalnoj skupštini Europske federacije ruralnog turizma, „EUROGITES“, utvrđeni su standardi i definicija ruralnog turizma. Tako su prihvaćeni i doneseni standardi koje su podržale članice Federacije, s obzirom na ruralni turizam cijeloga europskog teritorija. Također su i ustrojeni opći kriteriji koji su jednaki za cijelu Europu, s time da države, odnosno pojedine regije razvijaju ruralni turizam polazeći od svojih posebnosti (Tablica 2).

³¹ Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (1997): Strategije u turizmu i ruralni razvoj, Pariz, str., 34.

Tablica 2.: Kriteriji za definiranje okvira ruralnog turizma

KRITERIJI	TUMAČENJE
Smještaj domaćinstva u prirodnom okruženju, selu ili malom gradu	Manje od 5000 stanovnika u selu/gradu ili u vrlo tipičnim/tradicionalnim naseljima
Ruralno okruženje s izraženim karakteristikama tradicionalnog poljodjelstva ili izuzetnim prirodnim vrijednostima	Izuzetne prirodne vrijednosti su park prirode ili slično. "Tradicionalno poljodjelstvo" isključuje prevladavajuću industrijsku poljoprivredu (vizure kojima dominiraju staklenici, iznimno veliki proizvodni objekti i slično)
Turizam nije glavna ili prevladavajuća aktivnost ili izvor prihoda u blizoj okolici	Odnos broja turističkih kreveta i broja stanovnika u ruralnim područjima ne smije preći 1:1
Dobra zaštita životne sredine, miran i tih položaj, bez buke ili zagađenja	Prihvatljivi su mirisi i buka karakteristični za tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju
Autentičnost smještajnog objekta i ambijenta	-
Gostoljubivost - osobna briga domaćina o gostu	-
Mali kapacitet smještajne jedinice	Gornji limit kapaciteta je 40 kreveta, ako nije zakonski određen ili propisan internom standardizacijom članice
Poštivanje propisanih kriterija u ocjenjivanju	Poštivanje prilagođenih standarda Federacije u ocjeni kvalitete
Društvena i socijalna održivost u kontekstu multi-funkcionalnih aktivnosti na ruralnom području	Primjena kriterija iz Agende 21 za turizam kada budu osmišljeni
Povezanost sa lokalnom zajednicom i tradicionalnom kulturom	Minimum je integracija aktivnosti u okvire zajednice iz okruženja, gosti imaju mogućnost ostvariti kontakt s lokalnom realnošću ukoliko to žele
Lokalni proizvodi i gastronomija	Dostupni u okruženju
Kultura (folklor, zanatski proizvodi, običaji, nasljeđe...)	Dostupni u okruženju
Isključujući kriteriji su: Gradski i industrijski lokaliteti i njihova okolina Područja masovnog ili izrazito razvijenog turizma Buka, rizici/opasnosti, vidljiva ili druga zagađenja	

Izvor: Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str. 23.

Iz Tablice 2. vidljivi su definirani okviri ruralnog turizma, međutim naglasak je na tome da je još uvijek problem u prikazu granica između ruralnog turizma i turizma općenito.

3.3. Oblici ruralnog turizma

Početak 90-ih godina prošloga stoljeća javlja se podjela turizma prema oblicima. Razlikuju se više posebnih oblika turizma koji turistički potrošači očekuju i traže, a to mogu biti poslovni ljudi, obitelji s djecom, sudionici kongresa, zaljubljenici u kulturne priredbe, nautičari, sportaši, vjernici te ostali. Upravo ovom profilu potrošača prilagođava se turistička ponuda i turistički proizvod, a iz njih proizlaze ostali oblici turizma.

Oblici ruralnog turizma, prema dužini boravka dijele se na prolazni ili izletnički i boravišni, a gledano prema lokaciji razlikuju se primorski i kontinentalni turizam koji se javlja u tri oblika, kao što su ruralni, gradski te turizam turističkih centara. S obzirom na turističku ponudu i proizvodnju, može se podijeliti na brojne oblike: nautički, kulturni, ribolovni, lovni, zdravstveni, gastronomski, sportsko-rekreacijski, eko-turizam i drugi. Ruralni turizam sadrži više pojava oblika, a neki od njih jesu: turizam na seljačkim gospodarstvima, zdravstveni, ekoturizam, kontinentalni, kulturni, vjerski, lovni, ribolovni, rezidencijalni, zavičajni, edukacijski, gastronomski, tranzitni, sportsko-rekreacijski i drugi. Prema definiciji, ruralni turizam ostvaruje se u različitim oblicima među kojima se posebno prepoznaje seljački turizam (agroturizam) na seljačkim gospodarstvima, te ostali oblici turizma koji se realiziraju na ruralnom prostoru izvan seljačkih gospodarstava.³²

Na seljačkim gospodarstvima ostvaruje se više oblika odmora, u europskim zemljama s nazivima kao što su „Ferien auf dem Bauernhof“ u Njemačkoj i Austriji, „Vacances a la ferme“ u Francuskoj, „Farmhouse holiday“ u Engleskoj, itd. Dakle, riječ je o odmoru na seljačkom gospodarstvu (registriranom obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, poljoprivrednom obrtu, poljoprivrednom trgovačkom društvu d.o.o. ili d.d.) s korištenjem usluga smještaja, prehrane, pića, zabave, rekreacije, i drugih, u obiteljskim zgradama ili drugim objektima smještaja (kamp, pansion, hotel) u okviru seljačkog gospodarstva. Takav oblik turizma u Hrvatskoj se naziva seljački turizam ili agroturizam.³³

Termin „seljački turizam“ je pravi izraz jer potječe od riječi seljak, te je i ujedno sa svojim gospodarstvom nositelj ovog oblika turizma. Primarna djelatnost na seljačkom gospodarstvu je poljoprivreda, dok usluge turistima su dopunska djelatnost. Turisti traže ovu vrstu turizma zbog toga što se odvija na otvorenom i koriste ga za različite aktivnosti na otvorenom. Drugi

³² Op. cit. pod 28, str. 25.

³³ Ibid.

turisti žele iskusiti stil života na selu koji je često dio kulturnog imidža regije ili kreću u nostalgичni bijeg u „dobra stara vremena“.³⁴

S obzirom na usluge i objekte razlikuje se nekoliko oblika agroturizama. Prema uslugama, razlikuju se agroturizmi u kojima se nude:

- samo usluge prehrane,
- samo usluge smještaja i
- usluge i smještaja i prehrane.

S obzirom na objekte, razlikuju se oblici agroturizama za odmor:

- u ruralnoj kući tradicionalne arhitekture,
- u obiteljskom ruralnom hotelu,
- u ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture i
- na poljoprivrednom gospodarstvu s eko ponudom.

Turistima se na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima mogu pružati usluge smještaja, prehrane i cijelog programa boravka s izletima, uključivanje u poljske radove, obilazak gospodarstva, sportsko-rekreacijske sadržaje i druge, te se isti organiziraju u samome mjestu ili u okolici. To je kompletni paket usluga na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu koji je zanimljiv, privlačan, a i ekonomski efikasan.

Brojne oblike ruralnog turizma upravo čini odmor izvan seljačkih gospodarstava, seoska sredina sa smještajem turista u hotelima, kampovima i pansionima. Upravo ruralna područja su ta koja nude velike mogućnosti za različite turističke aktivnosti i razvoj turizma, prema željama samih turista te potražnji na tržištu. Prema popisu Vijeća Europe, te aktivnosti su: ture, aktivnost na vodi, aktivnosti u zraku, sportske aktivnosti, aktivnosti otkrivanja, zanimljivosti, radnih procesa, kulturne aktivnosti te aktivnosti zdravstvenog karaktera.

Osim gore navedenih oblika ruralnog turizma, postoji još jedan oblik koji se naziva difuzni oblik smještaja. Dolazi od talijanskog pojma „*albergo diffuso*“ što u hrvatskom prijevodu znači „prošireni hotel“. Riječ je o organiziranom sustavu soba i apartmana, te imaju tri vlasničke strukture. Smješteni su u starogradskoj jezgri i koriste već postojeće kuće i

³⁴ Čorak, S., Mikačić, V. (2006): Hrvatski turizam, plavo bijelo zeleno, Znanstvena edicija Instituta za turizam, Zagreb, str. 173.

apartmane. Ovaj hotel karakterističan je po tome što su njegove smještajne jedinice u različitim zgradama i kućama rasprostranjene po cijelom mjestu, po tome se i razlikuje od privatnih iznajmljivača.

Tablica 3.: Razlike između difuznog i standardnog hotela, te privatnog smještaja

Difuzni hotel	Standardni hotel	Privatni smještaj
Smještajne jedinice u različitim zgradama	Smještajne jedinice, uglavnom, u jednoj zgradi.	Smještajne jedinice najčešće unutar obiteljske kuće ili posjeda
Smještajne jedinice međusobno različite	Smještajne jedinice iste, jednolične	Smještajne jedinice uređene po osobnom stilu i mogućnostima vlasnika
Vlasnička struktura nije ograničena jednim vlasnikom	Najčešće jedan vlasnik ili jedno društvo	Obiteljsko vlasništvo
Cjelogodišnje poslovanje	Najčešće sezonskog karaktera	Sezonsko poslovanje
Recepcija kao baza za dogovaranje aktivnosti	Standardna recepcija check-in check out	Prijem gostiju na kućnom pragu
Prijateljski odnos s domaćinom i kvaliteta usluga	Profesionalna usluga	Najčešće prijateljski odnos
Briga o slobodnom vremenu gosta	Gost je prepušten samome sebi	Osiguravanje da gosti dobiju sve potrebno, bez dodatnog angažmana oko aktivnosti
Naglasak na autentičnosti	Komercijalni trendovi	Detalji ovise o stilu i karakteru vlasnika
Briga o detaljima	.zadovoljeni standardi.	Detalji ovise o stilu i karakteru vlasnika
Povezanost s lokalnim stanovništvom	Kontakt s drugim gostima unutar hotela	Ograničen za obiteljni iznajmljivača
Neformalni ambijent.	Stroga privatnost	Neformalni ambijent.
Poticanje lokalnog stanovništva na uključivanje u turizam	Nema direktan utjecaj na lokalno stanovništvo	Najčešće nezdrava konkurencija unutar sredine
Utjecaj na razvoj ruralne sredine	Nema značajniji utjecaj na razvoj sredine	Nije usmjeren razvoju sredine već osobnom razvoju
„prodaje cijelo mjesto“	Prodaje svoj paket usluga	Prodaje svoje usluge i proizvode

Izvor: Demonja, D., Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, str. 37.

Tablica 3. prikazuje razliku između difuznog i standardnog hotela te privatnog smještaja. Difuzni hotel odstupa od standardnog hotela i privatnog smještaja upravo svojim karakterom te razlikom koja je u simbioznom odnosu sudionika turističke ponude unutar ruralne sredine koju model difuznog hotela zagovara.³⁵ Cilj difuznog hotela je taj da se iskoriste potencijali sredine i udruživanje domicilnog stanovništva u aktivnosti koje su turistima privlačne i zanimljive. Isti doprinosi razvoju cijeloga mjesta, za razliku od standardnih hotela i privatnog

³⁵ Op. cit. pod 28, str. 37.

smještaja koji teže ka vlastitom profitu. Preduvjet za oblikovanje nove turističke ponude koja utječe na kvalitetniji život na ruralnim prostorima je u ravnoteži u ruralnoj sredini koja se postiže uzajamnim odnosom turista, vlasnika imanja i lokalnog stanovništva.

Koncept difuznih hotela ne zahtijeva „*greenfield investicije*“, ni bilo kakav oblik nove izgradnje, usmjeren je već na iskorištavanje već postojećeg u smislu valorizacije tradicije i ostvarivanja pozitivnih ekonomskih učinaka u okvirima održivog razvoja.³⁶

Vrlo je važno da difuzni hotel (ruralni resort, eko-etno sela) bude tematski definiran, kako ponuda u svim selima koja su organizirana po principu difuznog hotela ne bi bila ista i dosadna. Tako se na primjer, difuzni hotel može tematski organizirati kao:

- wellness ruralni resort (difuzni hotel) s osmišljenom ponudom wellness-programa vezano za tradiciju, na primjer, aromaterapija s ljekovitim biljkama podneblja; pravljenje čajeva od ljekovitih trava; narodna medicina,
- planinski ruralni resort (difuzni hotel) starih zanata – prikaz starih zanata regije,
- ruralni resort (difuzni hotel) – usmjeren na vino i ulje kao tradicionalan proizvod (pogodan za sela na otocima i uz priobalje) i
- glazbeni ruralni resort (difuzni hotel) - s prikazom tradicijske glazbe regije.³⁷

U ruralnom prostoru, osim navedenih, postoje još neki oblici turizma, kao što je na primjer promatranje ptica, foto-safari, traganje za gnijezdima ptica, promatranje rojenja pčela, praćenje divljih životinja i drugi.

3.4. Razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj

Za razliku od europske tradicije u definiranju pojma ruralnog turizma, određenje pojma ruralnog turizma u Hrvatskoj nešto je složenije, čemu su, između ostaloga, pogodovale i specifičnosti hrvatskog jezika u kojem je teško razlikovati seoski turizam (ruralni) od seljačkog turizma (turizam na seljačkom gospodarstvu). Pod pojmom ruralni turizam podrazumijevaju se različiti nazivi kao što su: ekoturizam, seljački turizam, agroturizam, seoski turizam i slično.³⁸

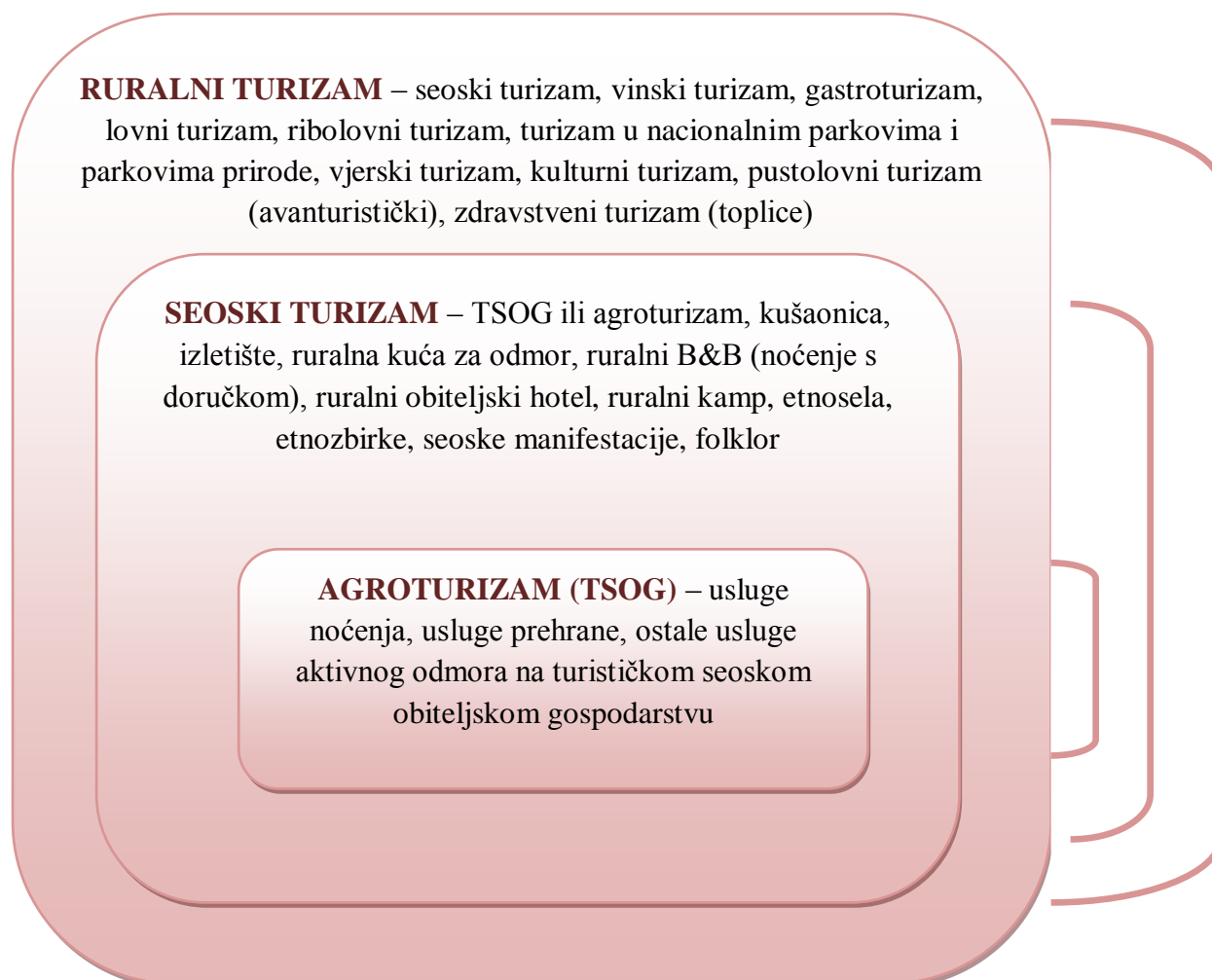
³⁶ Op. cit. pod 28, str. 39.

³⁷ Op. cit. pod 19, str. 43.

³⁸ Op. cit. pod 19, str. 11.

Ruralni turizam je skupni naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju u ruralnom prostoru. Definiran je prirodnim i kulturnim resursima koji se nalaze u ruralnom prostoru, a upravo ti resursi predstavljaju osnovnu bazu za daljnji razvitak ruralnog razvoja. Ruralni turizam je širok pojam koji označava svaku turističku aktivnost unutar ruralnog prostora te obuhvaća različite vidove turizma kao što su zimski, seoski, ekoturizam, lovni, ribolovni, kulturni, zdravstveni i drugi. Stoga, bitno je istaknuti osnovnu razliku između ruralnog, seoskog i turizma na seljačkom gospodarstvu (Slika 1) koji se često upotrebljavaju kao sinonimi.

Slika 1. Prikaz međuodnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seljačkom gospodarstvu

Izvor: uredila autorica prema Svržnjak, K. et al. (2014): Ruralni turizam – uvod u destinacijski menadžment, Visoko gospodarsko učilište, Križevci, str. 12.

Razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj započeo je 90-ih godina prošloga stoljeća. Sustavno je započeo 1995. godine. Te godine Ministarstvo turizma Republike Hrvatske po prvi puta je započelo sa svojim aktivnostima (obilazak terena, prikupljanje informacija, edukacija inicijatora). Nakon toga ustrojen je „Savjet za ruralni turizam“, a još kasnije „Savjet za razvoj malog i srednjeg poduzetništva u turizmu“. Kao jedinica područne samouprave, Istarska županija prva se počela baviti ruralnim turizmom.³⁹

U Hrvatskoj ruralni turizam se razvijao neravnomjerno zbog regionalnog i lokalnog utjecaja drugih činitelja. Primjerice, u maritimnom zaleđu (Istra) ruralni turizam počeo se razvijati kao sastavni dio destinacijskoga proizvoda priobalnih turističkih mjesta, a u ostalom dijelu zemlje u funkciji podizanja kvalitete života na selu, posebno u funkciji osiguranja dodatnih prihoda tamošnjega pučanstva.⁴⁰ Za razvoj turizma na seljačkim gospodarstvima, odnosno obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima poduzete su brojne akcije u organizaciji udruga seljaka; *Kluba članova Selo, Hrvatskog farmera, županija, Hrvatske gospodarske komore, Ministarstva turizma i Ministarstva poljoprivrede.*

S obzirom na različitost prirodno-resursne osnove i obilježja ruralne arhitekture, u Hrvatskoj je moguće razlikovati sedam ruralnih cjelina:

- Slavonija, Baranja i Srijem,
- Hrvatsko zagorje, Prigorje, Međimurje i Podravina
- Posavina, pokuplje i Žumberak,
- Lika i kordun,
- Istra i Hrvatsko primorje i
- Dalmacija.⁴¹

Zasad, jedino ruralni turizam Istre je postao konkurentan na europskom turističkom tržištu. Kao specifičan turistički proizvod Istre, agroturizam, putokaz je ostvarivanju specifične ponude ruralnog turizma koji se oslanja na tradiciju (ruralna arhitektura, kulturna i prirodna baština, tradicijski ambijent, regionalna kuhinja) i ugostiteljsko-turističku uslugu. Također, turističkoj ponudi iste pogoduje i povoljan geoprometni položaj.

³⁹ Op. cit. pod 28, str. 48.

⁴⁰ Op. cit. pod 19, str. 20.

⁴¹ Ibid.

4. RURALNI TURIZAM KAO VAŽAN ČIMBENIK RURALNOG RAZVOJA

Gospodarski razvoj u ruralnim prostorima temelji se na tradicionalnoj poljoprivredi, šumskoj proizvodnji te mnogim djelatnostima koje se naslanjaju na poljoprivredu. Međutim brojni negativni procesi kao što su smanjenje ukupnoga broja stanovnika sela, senilizacija stanovništva, smanjenje broja poljoprivrednog stanovništva, depopulacija i devitalizacija stanovništva, nepovoljna obrazovna struktura seoskog stanovništva te smanjen udio mladih žena u reproduktivnoj dobi u seoskoj populaciji otežavaju društveni razvoj ruralnog prostora.

Stoga ruralni razvoj općenito nastoji obuhvatiti socijalno-gospodarske promjene koje se odvijaju u ruralnom području i usmjeriti ih prema tri glavna cilja:

- povećanju konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva,
- poboljšanju stanja okoliša i krajolika i
- poboljšanju kvalitete života u ruralnim područjima i podupiranju diversifikacije ruralnog gospodarstva.⁴²

Više vrsta krajolika obuhvaćaju ruralna područja: obale, rezervate, planine, poljoprivredna zemljišta te mrežu naselja koja mogu postati pogodna za razvoj ruralnog turizma, odnosno ruralni turizam može postati jedan od čimbenika ruralnog razvoja, obnove sela i cjeloukupnog razvoja ruralnog područja. Kako nebi došlo do degradacije prirodnog okoliša potrebno je razvijati turizam koji donosi blagostanje putem izgradnje kvalitetnije komunalne i društvene infrastrukture te osiguravanjem uvjeta za poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva.

⁴² Op. cit. pod 19, str. 22.

Tablica 4.: Ekonomski i neekonomski učinci od ruralnog turizma

EKONOMSKI UČINCI	NEEKONOMSKI UČINCI
Povećanje primarne poljoprivredne proizvodnje,	Očuvanje prirodnih osnova življenja
Razvoj preradbene poljoprivredne proizvodnje,	Oblikovanje životnog prostora
Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti	Njega krajolika
Očuvanje naselja i objekata od propadanja,	Nadvladavanje tradicijskih vrijednosti
Očuvanje okoline od svih vrsta onečišćenja,	Očuvanje identiteta
Zapošljavanje novih djelatnika i zadržavanju mladih na selu,	Obnova sela s razumijevanjem za povijest
Osiguravanje mogućnosti ostvarivanja dodatnih prihoda	Davanje namjene starim seoskim jezgrama
Oživljavanje poljoprivrede i njezinom povezivanju s turizmom,	Korištenje cesta i putova u selu i ruralnom prostoru u sportsko-rekreacijske svrhe
Poticanje razvoja domaće kvalitetne organski-biološki proizvedene hrane i tradicionalne hrane	Očuvanje starih građevina
Razvoj gospodarstva ruralnog područja,	Obnavljanje straih i oblikovanje novih sadražaja
Razvoj dopunskih djelatnosti na seljačkim obiteljskim gospodarstvima	Uređenje dvorišta i vrta
Korištenje viška prostora u postojećim zgradama na seljačkim gospodarstvima	Zaštita okoline
Očuvanje povijesnih, graditeljskih i kulturnih vrijednosti sela,	
Razvoj poduzetničkog duha	

Izvor: uredila autorica prema Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str. 45.

Kroz povećanje proizvodnje i prihoda u ruralnoj sredini sagledivi su ekonomski učinci od ruralnog turizma. Usko povezano s tim je zapošljavanje novih zaposlenika i investiranje. Može se reći da je ruralni turizam jedan od glavnih pokretača razvijanja poljoprivrede zbog omogućavanja širenja tržišta. Osigurava se ostvarivanje dodatnih prihoda, kao i financijskih i ekonomskih učinaka.

Neekonomski učinci od ruralnog turizma, mogu se podijeliti na tri osnovne skupine:

- utjecaj na prirodu, društvo i kulturu u ruralnoj sredini,
- zaustavljanje migracija iz ruralne sredine i
- zaštita okoline.

Razvoj ruralnog turizma ima utjecaj na iseljavanje stanovništva iz ruralnih krajeva zbog toga što se otvaraju nova radna mjesta, te mogućnost zapošljavanja ima vrlo pozitivan učinak na iseljavanje u selo i ostanak mladih ljudi u ruralnim krajevima. Ostanak pridonosi renoviranju stambenih i drugih objekata na taj način da se spriječava njihovo propadanje te se tako čuva tradicijska vrijednost i kultura naslijeđa.

Ruralni turizam zasigurno je jedan od najkonkurentnijih oblika turizma danas. Obuhvaća tradicionalnu arhitektonsku baštinu, očuvan okoliš te tradicionalne proizvode. On je također značajan činitelj u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja te pomaže u očuvanju lokalnog identiteta, običaja i tradicije, čuva okoliš, osnažuje tradicijsku, autohtonu i ekološku proizvodnju. Ruralni turizam pomaže razvoju ruralnih krajeva putem održivog razvoja.

Može se reći da je ruralni turizam novi trend suvremenih kretanja u turizmu, koji sam kreira nove tržišne potrebe i turističke niše, kao što su: obitelji s djecom, organsko-biološko dinamičke, tzv. eko farme, turističke farme s programima za djecu, farme/gospodarstva za hendikepirane osobe (osobe s invaliditetom), cikloturistička i/ili vinska turistička gospodarstva, farme/gospodarstva s konjima, i slično.⁴³ Ukoliko je prirodna ravnoteža i biološka raznolikost prostora narušena, ruralni turizam se ne može razvijati, naime prirodno okruženje koje industrija nije uspjela devastirati daje kvalitetno područje za proizvodnju hrane.

⁴³ Op. cit. pod 28, str. 196.

Ekološka poljoprivreda je jedan od važnih ekoloških činitelja ruralnog prostora. U zapadnoj Europi ekološka poljoprivreda posljednjih godina zauzima sve značajnije mjesto u Austriji, Njemačkoj, Italiji, Nizozemskoj s ciljem organizacije proizvodnje, prerade i potrošnje poljoprivrednih proizvoda, sjemenja i ljekovitog bilja zasnovane na ekološkim principima.

4.1. Održivi razvoj i ruralni turizam

Održivi razvoj prozlaži iz pojma općeg razvoja, te kao takav usklađen je s ekosustavima u kojima djeluje. Stoga, održiv bi trebao biti dugoročno. U izvještaju komisije UN-a za razvoj i okoliš *Our common future* postavljena je načelna definicija održivoga razvoja prema kojem je riječ o razvoju koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija, bez umanjivanja mogućnosti da buduće generacije zadovolje svoje. Održivi razvoj definira se kao proces unaprjeđivanja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima tzv. nosivog kapaciteta održivog ekosustava.⁴⁴

Koncept održivog razvoja na svjetskoj konferenciji UN-a o okolišu i održivom razvoju dobio je opću načelnu suglasnost i svjetsku dimenziju, u političkoj deklaraciji i akcijskom programu Agenda 21. Turizam je velikim dijelom zaslužan za spoznaju o potrebi održivog razvoja jer je najviše zainteresiran za održivost svih resursa koji su temelj njegova razvoja i održivosti. Primjena koncepcije održivog razvoja u turizmu treba omogućiti da nekontrolirani razvoj ne uništi resurse na temelju kojih se turizam i počeo razvijati na određenom području.⁴⁵ Ruralni turizam je održiva gospodarska aktivnost koja ne oštećuje okoliš, međutim oštećuje ga sječa šuma, proizvodnja, intezivna agrarna proizvodnja te rudarstvo. Takvo shvaćanje ruralnog turizma sve više se dovodi u pitanje zbog rasta turističkih kretanja u turizmu.

⁴⁴ Op. cit. pod 19, str. 23.

⁴⁵ Ibid.

Bitan utjecaj turizma potvrđuje se na ovim resursima i okružju:

- prirodni ekosustav i resursi (zemlja, flora, fauna, krajolik i zrak)
- izgrađeni okoliš (posebno graditeljsko nasljeđe)
- lokalne zajednice (kultura, vrijednosni elementi, stavovi i sl.)
- lokalno, regionalno i nacionalno bogatstvo.⁴⁶

Prema mnogim predviđanjima., u budućnosti, utjecaj na okoliš biti će još intenzivniji. Naročito na zemlju, prirodu, energiju i vodu. Povećavaju se negativne posljedice neizravnim učincima turizma u vezi s razvojem urbanih područja, izgradnjom kuća za odmor, prijevoznih usluga, infrastrukture i stambenih objekata zbog onih koji se doseljavaju zbog zapošljavanja u turizmu.

U novijem razdoblju zanimanje turista sve se više usmjerava na prirodno i kulturno nasljeđe, život na selu, na divljine i netaknutu prirodu, na gradove i urbana područja. Međutim manji gradovi, sela, tradicionalne lokalne zajednice, priroda i kultura postaju najugroženiji. Manji su urbani centri, sela i lokalne zajednice zadržali svoja povijesna i tradicionalna obilježja pa se s porastom turističkih dolazaka povećavaju funkcionalni i okolišni problemi: onečišćenje, buka, prenapučenost.⁴⁷ Radi bolje zarade lokalno se gospodarstvo preorijentira na turizam te tako postane ovisno o turističkim kretanjima iako se tako ugrožavaju elementi lokalnog identiteta.

Koncepcija održivog razvoja u ruralnim prostorima trebala bi voditi računa o:

- Ruralnom gospodarstvu
- Kulturi i obilježjima lokalnih zajednica
- Krajoliku i prirodnim staništima
- Većem razumijevanju održivog razvoja među onima koji donose odluke o planovima razvoja

Održavanje ruralnoga gospodarstva u održivim okvirima velik je problem jer održivi pristup turizmu traži izbjegavanje neuravnoteženih pristupa gospodarskom rastu. S druge strane, gospodarski rast koristi turizam za još veći i širi gospodarski napredak.⁴⁸

⁴⁶ Op. cit. pod 19, str. 23.

⁴⁷ Ibid., str. 24.

⁴⁸ Ibid.

Ruralni turizam se treba usmjeriti na način koji naglašava razvoj ruralnog prostora te mora ostati ruralnim po veličini i razvoju u skladu s okruženjem. Nadalje, staviti u uporabu postojeće objekte i pogodnosti te u razvoj uključiti lokalno stanovništvo. Isti treba biti prilagođen nosivom kapacitetu održivog ekosustava i mogućnostima prostora.

4.2. Ruralni turizam i zaštita prirode

Sve više jača svijest ljudi o ograničenosti prirodnih resursa te da je dio tih resursa neobnovljiv i podložan degradaciji. Hrvatska, s obzirom na ukupnu površinu se ističe i mnogobrojnim turističkim atraktivnim zaštićenim područjima. Turistička valorizacija ima veliki turistički potencijal u turistički nerazvijenim područjima. Razvoj turizma ne bi se trebao temeljiti na dominaciji proizvoda (sunce i more), već je potrebno ulagati u unaprjeđenje zaštite okoliša, očuvanju prirodnih resursa i odgovorno i održivo upravljanje razvojem sadržaja ponude.

Takav novi (održivi) tip turizma u ruralnom prostoru, koji ne utječe štetno na okoliš, već ga štiti i čuva, naziva se različitim imenima, primjerice turizam u prirodi, zeleni turizam, meki turizam, održivi turizam, odnosno ekoturizam. Uz pojavu ekoturizma spominje se ekološko osvješćivanje i u turističkoj potražnji i u turističkoj ponudi. Zato ekoturizam nije samo pojam ekološki zdrava turističkog putovanja nego i napora da se u okviru turizma provede primjerena zaštita resursa.⁴⁹

Razvoj turizma počiva na edukaciji svih dionika (država, lokalna vlast, privatna poduzeća, lokalno stanovništvo) u turizmu te uspjeh ovisi o efikasnoj koordinaciji rada između istih. Ekoturizam doprinosi očuvanju i unaprjeđenju prirodnih područja te održivom razvoju zajednica.

4.3. Ruralni turizam i kultura

U okvirima turizma, kultura je u prošlosti uključivala aktivnosti kao što su posjeti galerijama, predstavama, muzejima, a danas pojam kulture se proširio i obuhvaća mišljenje ljudi, njihove stavove, vrijednosti ideje i uvjerenja te ljudski način života i djelovanja.

Kultura koja se odvija na ruralnom prostoru u turističkom smislu čini osnovicu razvoja ruralnog turizma. Ruralna, odnosno seljačka, jest ona koja označava kulturu seljačkoga društva čiji je povijesni i socijalni protagonist (proizvođač i konzument) seljaštvo. Seljačka kultura temelji se na lokalnom stvaranju i socijalnoj kontroli, tradiciji i oblicima kolektivnog

⁴⁹ Op. cit. pod 19, str. 25.

djelovanja, a pod utjecajem je različitih lokalnih okoliša i drugih lokalnih kultura. Tradicijska kultura (nošnja, ples, običaji, govor) temelji se na repetitiji i tumačenju najvažnijih činjenica iz prošlosti neke socijalne skupine (kolektiva) koja je održava na okupu; s druge je strane kriterij shvaćanja i tumačenja novih događanja i svijeta. S nestajanjem seljaštva, seljačka kultura ostaje dio ruralne kulture.⁵⁰

Na ruralnoj kulturi i kulturnim atrakcijama zasniva se ruralni turizam, kojima pripadaju pučka kultura, stanovanje, spomenici kulture, narodni pučki običaji, kulturne ustanove, zabavne i sportske manifestacije.

Spomenici kulture važan su atraktivni činitelj turističkog odredišta, a radi se o pokretnim i nepokretnim predmetima koji su sačuvani iz prošlosti. Isti manifestiraju kulturu i ukazuju na određeno razdoblje razvoja društva, a najveću privlačnost imaju materijalni spomenici s područja arhitekture, slikarstva i kiparstva. S turističkog gledišta zanimljiva su arhitektonska djela kao pojedini objekti/građevine (crkve, zgrade) ili kao urbanistički ambijenti i cjeline.⁵¹

Stanovanje podrazumijeva običaje stanovanja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima ili u seoskim naseljima. Također, značajnu ulogu ima i pučka kultura u turističkoj ponudi ruralnog prostora koja je sačuvana u folkloru žitelja ruralnog prostora, a sastoji se od plesa, pjevanja, starih običaja, odijevanja (nošnje), zanata, načina stanovanja i prehrane stanovnika.

Kulturne ustanove i priredbe podjednako su važne za privlačnost ruralnih odredišta, one su institucije koje organiziraju priredbe, a svrha im je čuvanje, poučavanje umjetničkih, povijesnih i etnografskih vrijednosti određene sredine ili stanovništva. Pridonose razonodi i zabavi turista raznovrsne i brojne priredbe koje se organiziraju u turistički mjestima.

⁵⁰ Op. cit. pod 19, str. 27.

⁵¹ Op. cit. pod 28, str. 156.

5. ČINITELJI RAZVOJA RURALNOG TURIZMA ISTARSKE ŽUPANIJE

5.1. Prirodni i gospodarski činitelji ruralnog razvoja Istarske županije

Istarska županija ima površinu od 3 476 četvornih metara kojeg dijele Hrvatska, Italija i Slovenija, a većina hrvatskog dijela poluotoka nalazi se u Istarskoj županiji 2 820 četvornih metara što je 4,98% od ukupne površine Republike Hrvatske. Primorsko-goranskoj županiji pripada ostali administrativno – teritorijalni dio.

Tablica 5.: Stanovništvo u Istarskoj županiji 2011. godine

Ukupan broj stanovnika	208 055
Broj muškaraca	101 162
Broj žena	106 893
Prosječna starost	43,0
Prosječna naseljenost	73,96 st./km ²
Stanovništvo u gradskim naseljima	114 237
Stanovništvo u ostalim naseljima	93 818

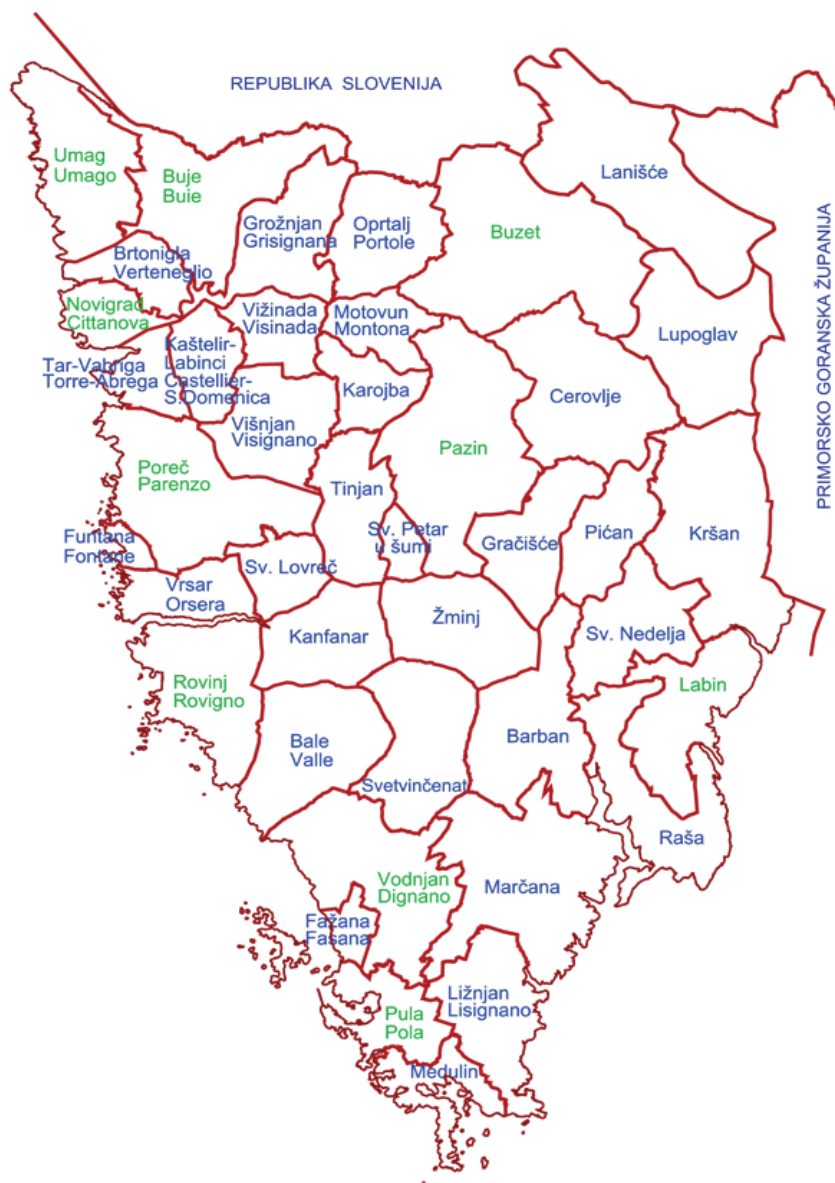
Izvor: uredila autorica prema Državnom zavodu za statistiku, 2015

Istarska je županija, kao jedna od 20 hrvatskih županija, utvrđena Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj. Administrativno je Istarska županija podijeljena na 41 teritorijalnu jedinicu lokalne samouprave. Županija je podijeljena na 10 gradova i 31 općinu (Slika 2).

Gradovi: Pula, Pazin, Poreč, Buje, Buzet, Labin, Novigrad, Rovinj, Umag i Vodnjan

Općine: Bale, Barban, Brtonigla, Cerovlje Fažana, Funtana, Gračišće, Grožnjan, Kanfanar Karojba, Kaštelir-Labinci, Kršan, Lanišće, Ližnjan, Lupoglav, Marčana, Medulin, Motovun, Oprtalj, Pićan, Raša, Sveta Nedelja, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Tar-Vabriga, Tinjan, Višnjan, Vižinada, Vrsar i Žminj.

Slika 2.: Gradovi i općine Istarske županije

Izvor: Istarska županija (2015): <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=425>, 10.srpnja 2015.

Prema geološko – litološkim obilježjima u osnovi tradicionalne krajobrazne podjele Istra se dijeli na područja:

- Brdoviti sjeverni rub (Bijela Istra)
- Niže flišno pobrđe (Siva Istra)
- Niske vapnenački zaravni (Crvena Istra)

Najveći dio Istre je vodopropusni krš, pa veći površinski vodotoci postoje samo u području „sive Istre“. Zbog velike propusnosti pokrovnog sloja podzemlje je izrazito osjetljivo na onečišćenje s površine zbog čega je oko 70% površine pod nekim režimom vodozaštite.

Prostor Istarske županije reljefno je izrazito raznolik, s rasponom visina od 0 do 1300 metara nadmorske visine te je podijeljen u četiri reljefne cjeline, a to su:

- Porečko – pulska ploča
- Središnji brdski dio istre
- Pretplanski i planinski masiv Ćićarija i Učka
- Istarska polja i doline

Prema Koppenovoj klasifikaciji klima, Istra ima umjereno toplu vlažnu klimu s vrućim ljetima (*Cfa*) te umjereno toplu vlažnu klimu s toplim ljetima (*Cfb*). Najveći dio područja Istarske županije karakteriziraju topla i suha ljeta, blage i ugodne zime te velik broj sunčanih dana do 2800 sati godišnje.

Hidrološke značajke Istarske županije određene su klimom, reljefom, te složenom geološkom građom karakteriziranom krškim pojavama i procesima. Zbog složenog krškog karaktera područja hidrogeološke razdjelnice nisu oštre i ovise o hidrološkim uvjetima (visoke i niske vode).

Na području Istarske županije može se razlučiti šest glavnih slivova:

- 1) sliv Dragonje,
- 2) sliv Mirne,
- 3) sliv Pazničice,
- 4) sliv Raše i Boljunčice,
- 5) sliv zapadne obale Istre i
- 6) sliv južne Istre.

Biljni i životinjski svijet imaju veliku ulogu u privlačenju i usmjeravanju turista u određene prostore. Oblikovanju fizionomije krajolika pridonosi raznovrsnost i bogatstvo biljnih vrsta. Posebnu privlačnost za turizam ima samonikla vegetacija koja redovito stvara određeni

tradicionalni ambijent pojedinih ruralnih područja Istre, a životinjske vrste, koje se zadržavaju u takvim područjima, povećavaju njegovu atraktivnost.⁵²

Najpoznatija je Motovunska šuma. To je poplavno područje s nepropusnom podlogom, gdje se razvila šuma hrasta lužnjaka i poljskog jasena. Njezina staništa pogodna su za razvoj tartufa, te je jedna od rijetkih južnoeuropskih prostora u kojoj se nalazi neugledna smeđa žaba. Predjeli Učke i Ćićarije obrasli su bukovim šumama, te stjenoviti vrhovi Učke i travnjaci obiluju planinskim biljkama kao što su Tomazinijev zvončić i kraški runolist.

Životinjske vrste koje se zadržavaju u nekim područjima jesu zec, srna, divlja svinja, jarebica, fazan te boškarin kao najrašireniji istarski naziv za govedo pasmine istarski podolac te se posljednjih nekoliko godina intezivno radi na očuvanju i podizanju vrijednosti istarskog goveda. Također, magarac koji je u prošlosti služio kao prijevozno sredstvo; nosio je čovjeka, vodu i granu te obrađivao žito na gumnu.

U ruralnom području poljoprivreda predstavlja važan činitelj razvoja turizma koja omogućuje razvoj svih oblika turizma.

Razvoj poljoprivrede u nekom prostoru ovisan je od brojnih pretpostavki od kojih se izdvajaju ove:

- Postojanje poljoprivrednog zemljišta,
- Postojanje povoljnih klimatskih, pedoloških i drugih uvjeta za razvoj poljoprivrede,.
- Postojanje povoljno tržišno-ekonomskog okruženja⁵³

Poljoprivredno zemljište se sastoji od obradivog i neobradivog zemljišta, od kojih u obradivo zemljište pripadaju oranice i vrtovi, livade, voćnjaci i vinogradi.

Prema Upisniku poljoprivrednih gospodarstava i ARKOD sustavu u Istri je registrirano 6.250 OPG-a, 332 obrta, 181 trgovačko društvo, 6 zadruga i ostali 2, ukupno 6.771 poljoprivredna gospodarstva. Navedena gospodarstva su u posjedu 22.586, 29 i u korištenju 14.617,15 ha poljoprivrednih površina.⁵⁴

⁵² Ružić, P. (2011): Ruralni turizam Istre – pretpostavke i činitelji razvoja, stanje i perspektiva, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, str. 49.

⁵³ Ibid., str. 51.

⁵⁴ Ibid., str. 53.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva zanimljiva su za razvoj turizma na ruralnom prostoru, posebno ako na zemljištu imaju gospodarske i stambene zgrade te poljoprivrednu proizvodnju. Okolina, s aspekta mogućnosti potrošnje poljoprivredno prehrambenih proizvoda značajan je činitelj poljoprivredne proizvodnje, te istu čine turizam, mogućnost izvoza te gradske anglomeracije i njihovo stanovništvo. Pravce razvoja prerade određuje primarna poljoprivredna proizvodnja te se u Istarskoj županiji mogu razvijati u: podrumarstvu, konzerviranju maslina, uljarama, proizvodnji zdrave hrane, proizvodnji ljekovitog bilja, sušenju gljiva i povrća, proizvodnji tjetenine i sireva, proizvodnji meda te kobasica i pršuta.

Svi navedeni proizvodi čine osnovu snabdijevanja turista, a posebice onih u ruralnom prostoru, tj. na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (agroturizam), gastronomiji i ostalom. U Istri u obradivom poljoprivrednom zemljištu u primorju uzgaja se vinova loza i maslina, a proizvode se dobra vina i ulja. U dolinama rijeka (Mirne i Raše) zastupljeno je ratarstvo, povrtlarstvo i stočarstvo (govedarstvo). Dok je na ostalim površinama u unutrašnjosti Istre zastupljeno ekstenzivno vinogradarstvo, voćarstvo i stočarstvo (ovce, koze, govedo).⁵⁵

Također, ekološka poljoprivreda se uklapa u koncept održivog razvoja kojoj je glavna uloga proizvodnja zdrave hrane. Definicija ekološke poljoprivrede nije ujednačena. Za neke je to poljoprivreda koja se bazira na organskim gnojivima i ostalim prirodnim inputima (minerali ili pesticidi biljnog porijekla), odnosno izbjegavanje gnojiva i pesticida koji su sintetičkog i kemijskog porijekla. S druge strane ekološka poljoprivreda je sustav koji slijedi logiku živog organizma u kojem su svi elementi čvrsto povezani jedni s drugim. Činjenica jest da ekološka poljoprivreda objedinjuje obe težnje i pokušava pomiriti ekonomske, socijalne i ekološke ciljeve održivog razvoja.⁵⁶

Potrebno je stvoriti adekvatna uporišta razvoja da bi se osigurale sve pretpostavke razvoja ekološke poljoprivrede. Kao najvažnija uporišta razvoja jesu poticajna, zakonska i kulturna osnova. Zakonskom osnovom će se podupirati i regulirati razvoj, zatim kulturnom će se

⁵⁵ Op. cit. pod 52, str. 54.

⁵⁶ Institut za ruralni razvoj i ekologiju (2015): <http://www.irre.hr/portfolio-view/odrziva-poljoprivreda/> 12. srpnja 2015.

stvoriti edukacija kulturnog ozračja u kojem će ekološka poljoprivreda biti prihvaćena od strane stanovništva i proizvođača te na kraju razraditi i adekvatnu poticajnu politiku.

5.2. Društveni činitelji ruralnog razvoja Istarske županije

Društveni činitelji obuhvaćaju kulturne ustanove, spomenike kulture, pučku kulturu i manifestacije. Važan atraktivni čimbenik svakog turističkog odredišta jesu spomenici kulture koji se obuhvaćaju pokretne i nepokretne predmete sačuvani u prošlosti. Također, zanimljiva su arhitektonska djela kao što su crkve, zgrade, ali i urbanistički ambijenti i cjeline.

Istra je kao kulturni prostor mikrokozmos sačinjen od raznolikih kulturnih izričaja koji su se, unatoč standardizacijama jezika i kulturnih izričaja uopće, sačuvali do danas. Raznolikost Istre vidljiva je i površnom promatraču, u krajobrazu i arhitekturi, jezicima i običajima, organizaciji suvremenog života.⁵⁷

Tijekom povijesti Istra je bila mjesto dodira i prožimanja mnogih kultura. Na području Istre mnogi narodi kao što su Histri, Kelti, Hrvati, Bizantinci, Langobardi, Franci, Talijani, Austrijanci, Mlečani te Slovenci ostavili tragove svojim običajima, prisutnošću i radom koji se danas nastoje oplemeniti, sačuvati i osuvremeniti.

Šandalja, Romauldova spilja, Nezakcij i Monkodonja bogata su prapovijesna nalazišta koja svjedoče o naseljavanju prvih stanovnika iz brončanog razdoblja. Također, u Puli se nalaze i antički rimski spomenici kao što su amfiteatar Arena, Slavoluk Sergijevaca, Augustov hram te ostaci brojnih rimskih vila. Na UNESCO-voj listi zaštićene kulturne baštine nalazi se i kompleks Eufrazijeve bazilike iz 6. stoljeća u Poreču. Zatim, vrijedna sakralna baština kao što su srednjovjekovne crkvice oslikane freskama, crkva svetog Blaža u Vodnjanu sa zbirkom sakralne umjetnosti i sačuvanim mumificiranim tijelima nekoliko svetaca, ostaci glagoljaškog utjecaja u srednjovjekovnoj umjetnosti i pismenosti, povijesne gradske jezgre gradića u istarskoj unutrašnjosti i na obali, srednjovjekovni kašteli i utvrde u Dvigradu, Svetvinčentu, Pazinu, Puli, Momjanu, Pietra Pelosa pokraj Buzeta. Brojne austrijske fortifikacije iz 19. stoljeća u okolini Pule, talijanska arhitektura između dva svjetska rata sa rudarskim naseljem Rašom te prepoznatljiva tradicionalna ruralna arhitektura sa suhozidima i kašunima -

⁵⁷ Istarska kulturna strategija za razdoblje 2014. – 2020. (2014), Istarska županija, str. 9.

jedinstvenim kamenim poljskim kućicama kružnog oblika dio su bogate istarske kulturne baštine.

Istra je mjesto održavanja dvaju najznačajnijih filmskih festivala u zemlji, Motovun film festivala koji se održava na trgovima i ulicama Motovuna, srednjovjekovnog utvrđenog gradića na brežuljku pored rijeke Mirne i Pula film festivala sa rimskim amfiteatrom Arenom, najvećom pozornicom na otvorenom koja je i ujedno prostor ljetnih održavanja brojnih koncerata najvećih svjetskih zvijezda klasične i pop glazbe.

Očuvanjem tradicijskih vrijednosti koje također svjedoče o multikulturalnosti i tolerantnosti ovog prostora i njegovih stanovnika, koji su stoljećima dolazili i odlazili ostavljajući znak za sobom, manifestacijama koje su ujedno i druženja na kojima se i dalje čuva domaća "rič" ili "il nostro dialetto" (Smotra narodne glazbe i plesa Istre, susreti svirača na dijatonskim harmonikama, bajsevima, sopilama i mihi, folklornim susretima...), bave se mnoge udruge ljudi dobre volje i neiscrpne ljubavi prema zavičaju. Posebna specifičnost istarske narodne tradicije karakterističan je način sviranja i pjevanja poznat kao petotonska istarska ljestvica te brojni, još uvijek u uporabi, tradicionalni istarski dijalekti.⁵⁸

⁵⁸ Istarska županija (2015): <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=258> 10. srpnja 2015.

5.3. SWOT analiza Istarske županije

SWOT analizom utvrđene razvojne snage, slabosti, mogućnosti i prijetnje Istarske županije prikazane su u sljedećoj tablici.

Tablica 6.: Swot analiza Istarske županije

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Blizina emitivnih tržišta - Brojni i raznoliki prirodni resursi važan su resurs za razvoj ruralnog turizma - Diverzificirana struktura gospodarstva - Razvijenost turističkog gospodarstva i planovi za njegovo još bolje pozicioniranje - Razvoj visokokvalitetnih poljoprivrednih proizvoda (vino, maslinovo ulje) i brendiranje - Dinamičan razvoj malog i srednjeg poduzetništva - Očuvana priroda i nezagađen okoliš - Rast inozemnih ulaganja - Značajna i sačuvana kulturna baština - Multikulturalnost, nacionalne manjine koje sa svojim specifičnostima pridonose stvaranju cjelovitog bogatstva kulturne baštine Istarske županije - Tradicionalne multikulturalne veze s Italijom i Slovenijom - Razvijena višegodišnja prekogranična suradnja 	<ul style="list-style-type: none"> - Visok stupanj sezonskih oscilacija u korištenju infrastrukture - Nedostatak tehnološke infrastrukture (slaba suradnja poslovnog sektora i istraživačko-razvojnih institucija) - Disperzija, "usitnjenost" i nepovezanost poduzetnika (u malom i srednjem poduzetništvu, posebno u poljoprivredi i sl.) - Neriješeno gospodarenje poljoprivrednim zemljištem (više od 50% poljoprivrednog zemljišta danas neobrađeno) uz veliku usitnjenosti posjeda i vlasništva. - Sezonske oscilacije u zapošljavanju - Odljev kadrova iz Županije - Nedovoljna iskorištenost i valorizacija kulturne baštine - Nedostatni razvoj sposobnosti za upravljanje lokalnim razvojem - Nedostatak znanja i vještina udruga za javno djelovanje

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - Zajednički programi zaštite okoliša i kulturne baštine, financirani iz programa EU-a (dostupnost financijskih sredstava, nova znanja, prijenos uspješnih iskustava) - Produženje turističke sezone uvođenjem novih tipova turizma - Poticanje suradnje između turizma, kulturnog sektora i aktivnosti u ruralnom razvoju - Održivi razvoj ruralnog prostora korištenjem nacionalnih programa i programa EU-a - Unapređenje kapaciteta i organizacije za upravljanje ruralnim razvojem - Priprema i provedba programa uravnoteženog razvoja (zaustavljanje i smanjivanje razlika u razvijenosti obalnog dijela i unutrašnjosti) korištenjem nacionalnih programa i programa EU-a - Produženje turističke sezone kroz proces repozicioniranja i restrukturiranja turističkog gospodarstva - Poticanje suradnje između javnog i privatnog sektora 	<ul style="list-style-type: none"> - Porast zagađenja okoliša bližeg i daljeg okruženja - Ograničenja EU-a za razvoj poljoprivrede i ribarstva - Neodgovarajuća nacionalna agrarna politika - Pritisak masovnog turizma - Devastacija kulturne baštine zbog izgradnje (pritisak na sela u unutrašnjosti Istre) - Nedostatno i nesigurno financiranje društvenih djelatnosti - Odlazak kadrova, “odljev mozgova” u druge zemlje i u druge hrvatske županije - Previsoki uvoz poljoprivrednih proizvoda - Nespremnost na korištenje bespovratnih sredstava iz EU - Elementarne nepogode

Izvor: uredila autorica prema Županijska razvojna strategija Istarske županije 2011. - 2013. (2011), Istarska županija

6. RURALNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

6.1. Počeci i razvoj ruralnog turizma u Istarskoj županiji

U današnjem svijetu globalizacije, tehnološkog napretka i povećanog zagađenja okoline, ljudi se okreću za novim oblicima odmora. Jedan od novih i atraktivnih oblika korištenja slobodnog vremena je turizam na ruralnom prostoru. U Hrvatskoj se takav oblik turizma počeo razvijati tek u posljednjim godinama.

Dosadašnji razvoj ruralnih oblika turizma u Istri bilježi skromne rezultate iako su mogućnosti razvoja neograničene. Stavljanjem u prvi plan razvoj priobalnog turizma zanemaren je razvoj ostalih gospodarskih aktivnosti pa tako i turizma u ruralnom prostoru istarskog poluotoka. Najstariji oblik ruralnog turizma u Istri je ponuda u okviru obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, a koja se sastoji u razgledavanju poljoprivrednog gospodarstva, ručak ili večera s domaćom kuhinjom i specijalitetima, te zabavnim programom, igre i plesovi u istarskoj nošnji.⁵⁹ U Istarskoj županiji o razvoju ruralnih oblika turizma počelo se intenzivnije govoriti u razdoblju kada je bila stagnacija maritimnog turizma u Republici Hrvatskoj od 1999. do 2000. godine, a naročito 1996. godine kada je učinjen prvi pomak donošenja zakonske regulative te 1997. godine akcijom Odjela za turizam i trgovinu Istarske županije kada je bila promovirana brošura o agroturizmu. Navedena akcija je provedena pod motom kvalitete i stila življenja, jačanje seoske kulturne tradicije, izravna prodaja proizvoda, podrška poljoprivredi, zaštita okoliša, zdrava prehrana, čuvanje i obnova izvornog ambijenta i arhitekture.

Tom je akcijom potaknut interes, te je u Odjel za turizam i trgovinu Istarske županije dostavljeno pedesetak upita za agroturizam i ostale oblike. Tako je u 1999. godini na području Istarske županije registrirano 37 agroturističkih domaćinstava s ukupno 108 kreveta. Za sezonu 2001. spremno je 504 kreveta. Navedeni podatak govori da je zainteresiranost za bavljenjem agroturizmom u Istri veliko i stalno raste. Iste godine, Istra raspolaže s 65 biciklističkih staza ukupne dužine od 2 800 kilometara te 72 vinska podrma uključena u 4 vinske ceste Istre. Uz povećanje smještajnih kapaciteta dolazi i do proširenja ponude u rekreativskim i ostalim čimbenicima koji utječu na slobodno vrijeme turista.⁶⁰ Turiste na ruralnom prostoru Istarske županije privlače objekti prehrane s interesantnom gastronomskom

⁵⁹ Op. cit. pod 52, str. 106.

⁶⁰ Ibid., str. 107.

ponudom, zatim bogata kulturno – povijesna baština, sportski i drugi događaji. Također, neizostavan dio ukupne ponude ruralnog turizma Istarske županije jest prometna i komunikacijska povezanost s emitivnim područjima što je, dakako, velika prednost županije. Komparativna prednost za razvoj ruralnih oblika turizma u Istri je njena poluotočna konfiguracija i blizina mora koja omogućuje ruralnim turistima pored uživanja u ruralnoj sredini i moru; iz bilo kojeg mjesta središnje Istre do mora se može stići za pola sata.

Ruralni turizam u Istri okarakteriziran je boravkom u prirodi, prirodnim ljepotama, vrijednostima kulturnog nasljeđa te životom u seoskom okruženju. U Istarskoj županiji razvijeno je više oblika ruralnog turizma, a to su: agroturizam, rezidencijalni i zavičajni turizam, sportski, avanturistički, zdravstveni te lovni.

Prema katalogu Turističke zajednice Istarske županije u 2009. godini u agroturizmu na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima ponuđeno je ukupno 291 objekta i 2 371 kreveta.

U okviru navedenih objekata nudi se:

- smještaj i prehrana,
- ruralna kuća za odmor,
- ruralni obiteljski hotel,
- sobe i apartmani (tradicionalna arhitektura) i
- sobe i apartmani (nova arhitektura)⁶¹

⁶¹ Op. cit. pod 52, str. 106.

6.2. Objekti i kapaciteti ponude ruralnog turizma u Istarskoj županiji

Tablica 7.: Objekti i kapaciteti ponude ruralnog turizma u Istarskoj županiji 2009. godine

Vrste turizma	Vrsta objekta	Broj objekta	Kapacitet
Agroturizam	Ukupno	291	2 371 kreveta
	Agroturističko gospodarstvo	26	170 kreveta
	Bed and breakfast	25	221 kreveta
	Odmor na vinskoj cesti	5	28 kreveta
	Ruralna kuća za odmor	140	960 kreveta
	Ruralni obiteljski hotel.	10	247 kreveta
	Sobe i apartmani	40	345 kreveta
	Stancija (vila)	45	400 kreveta
Rezidencijalni i zavičajni	Rezidencije	6 129	24 520 kreveta
	Zavičajne vile i kuće za odmor		
Boravišni	Hoteli	3	224 kreveta
Kamping	Kamp odmoriša	1	4 mjesta
	Kampovi	1	30 mjesta
Sportsko - avanturistički	Pješačke staze	10	100 km
	Biciklističke staze	60	2 600 km
	Paraglajding uzletišta	8	
	Konjički centri i klubovi	4	
	Staze za slobodno penjanje	9	
	Motocross i enduro staze	2	
	Uređene jame i spilje za posjet	3	
Zdravstveni	Hotel	1	360 kreveta
Lovno-ribolovni	Lovišta	46	366 000 ha
	Ribolovne lokacije	6	
Kulturno-vjerski	Kulturno vjerski spomenici	83	
Eno-gastronomski	Ugostiteljski objekti	87	10 285 stolica
	Vinske ceste	4	116 vinara
	Ceste maslinovog ulja	7	138 maslinara
	Medne točke	8	

Izvor: Ružić, P. (2011): Ruralni turizam Istre – pretpostavke i činitelji razvoja, stanje i perspektiva, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, str. 108.

Smještajni objekti osnovni su receptivni činitelji turističkih mjesta, a to znači da od njihove veličine ovisi i obujam turističkog prometa. U središnjoj Istri postoji mogućnost smještaja u hotelima, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, privatnom smještaju, kampu i kamp odmorištu.

Ruralni prostor Istre definiran kriterijima EU određuju tri glavne značajke: gustoća naseljenosti, način korištenja zemljišta te identitet zajednice. Tipična seoska područja imaju nisku gustoću naseljenosti, što je posljedica male veličine naselja i njihove raštrkanosti. Isto

tako, glavnina raspoloživog zemljišta koristi se u poljoprivredi i šumarstvu, dok izgrađeni prostor zauzima manje površine.⁶²

Korištenjem statističkih podataka (Popis 2001.) o područjima i stanovništvu (slijedom toga i o gustoći stanovništva) na nivou naselja (647), najniži administrativni nivo na kojem su definirana ruralna područja su nivo naselja / općina / gradova (10 gradova/ 31 općina). Sve općine i gradovi su bili na osnovu gustoće stanovništva sakupljeni u dvije kategorije tj. urbane zajednice (gustoća stanovništva > 150 osoba / km²) i ruralne zajednice (gustoća stanovništva < 150 osoba / km²). Sukladno raspoloživim podacima, Općine i Gradovi grupirani su u tri tipa:

- značajno ruralno područje: preko 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama;
- pretežno ruralne područje: 15 do 50% stanovništva živi u ruralnim zajednicama;
- pretežno urbane područje: manje od 15% stanovništva živi u ruralnim zajednicama.⁶³

6.3. Turistički promet od ruralnog turizma u Istarskoj županiji

Osobitu važnost u razvoju Istarske županije ima sektor turizma upravo zbog njegovih ukupnih resursa, dostignutog stupnja razvijenosti i potencijala. Županija raspolaže izuzetno vrijednim, važnim te atraktivnim prirodnim, povijesnim i kulturnim resursima koji su temelj za razvoj turizma koji zahtijeva jačanje konkurentske prednosti. Osnova dosadašnjeg dinamičnog razvoja turizma je u očuvanju regionalnog identiteta.

U nastavku poglavlja donosi se prikaz i dolazaka i noćenja turista u Republici Hrvatskoj i Istarskoj županiji u razdoblju od 2010. do 2014. godine.

Tablica 8.: Prikaz dolazaka i noćenja turista u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2014. godine
Izvor: uredila autorica prema Državnom zavodu za statistiku, 2015

Tablica 8. prikazuje dolaske i noćenja turista u Republici Hrvatskoj u periodu od pet godina, odnosno od 2010. do 2014. godine. U 2011. godini u Republici Hrvatskoj je bilo 11 455 677 dolazaka, a ostvareno je 60 354 275 noćenja što je u odnosu na prošlu godinu broj dolazaka uvećan za 7,4%, a broj noćenja povećan za 6,5%. U 2012. godini boravilo je 11 835 160

⁶² Op. cit. pod 52, str. 54.

⁶³ Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije 2008.-2013. (2008), Agencija za ruralni razvoj Istre, Agronomski fakultet, Zagreb, str. 29.

gostiju s ostvarenjem od 62 743 463 noćenja što u odnosu na 2011. godinu predstavlja povećanja dolazaka za 3,2%, i povećanje noćenja za 3,8%. U 2013. godini 12 441 476 turista ostvarilo je 64 827 814 noćenje što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje dolazaka za 4,8% te povećanje noćenja za 3,2%. U 2014. godini 13 128 416 ostvarilo je 66 483 948 noćenja, što u usporedbi s prošlom godinom zabilježen porast dolazaka od 5,2%, a ostvarena noćenja za 5,5%.

Tablica 8.: Prikaz dolazaka i noćenja turista u Republici Hrvatskoj i Istarskoj županiji od 2010. do 2014. godine

REPUBLIKA HRVATSKA					
DOLASCI	10 604 116	11 455 677	11 835 160	12 441 476	13 128 416
NOĆENJA	56 416 379	60 354 275	62 743 463	64 827 814	66 483 948
	2010	2011	2012	2013	2014
ISTARSKA ŽUPANIJA					
DOLASCI	2 627 918	2 895 686	2 985 042	2 960 663	3 059 226
NOĆENJA	17 731 881	19 095 401	19 877 368	19 445 130	19 545 303
	2010	2011	2012	2013	2014

Izvor: uredila autorica prema Državnom zavodu za statistiku, 2015

Tablica 9. prikazuje dolaske i noćenja turista u Istarskoj županiji u periodu od pet godina, odnosno od 2010. do 2014. godine. U 2011. godini u Istarskoj županiji je bilo 2 895 686 dolazaka, a ostvareno je 19 095 401 noćenje što je u odnosu na prošli godinu broj dolazaka uvećan za 9,2%, a broj noćenja povećan za 7,1%. U 2012. godini boravilo je 2 985 042 gostiju s ostvarenjem od 19 877 368 noćenja što u odnosu na 2011. godinu predstavlja povećanja dolazaka za 3%, i povećanje noćenja za 3,9%. U 2013. godini 2 960 663 turista ostvarilo je 19 445 130 noćenje što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje dolazaka za 0,8% te smanjenje noćenja za 2,1%. U 2014. godini 3 059 226 ostvarilo je 19 545 303 noćenja, što u usporedbi s prošlom godinom zabilježen porast dolazaka od 3,2%, a ostvarena noćenja za 0,5%.

Prema turističkom prometu Istra i dalje zauzima vodeće mjesto u Hrvatskoj. Više od 1/3 ukupnog broja noćenja u Hrvatskoj i 1/4 ukupnog broja dolazaka turista u Hrvatsku i dalje otpada na Istru, iako se taj udio tijekom razdoblja stalno smanjuje kako zbog bržeg rasta

turističkog prometa u drugim dijelovima Hrvatske tako i zbog procesa restrukturiranja i repozicioniranja turističkog gospodarstva u Istri.

Glavni nositelji razvoja turizma su sedam turističkih kompanija:

1. ISTRATURIST d.d., Umag;
2. LAGUNA NOVIGRAD d.d., Novigrad;
3. VALAMAR RIVIERA d.d., Poreč;
4. PLAVA LAGUNA d.d., Poreč;
5. MAISTRA d.d. Rovinj;
6. ARENATURIST d.d., Pula;
7. MASLINICA d.o.o., Rabac;

Uz njih postoji i niz lokalnih poduzetnika koji se u većem dijelu bave ugostiteljstvom, agencijskim poslovima, trgovinom i privatnim smještajem.

Organizacijski sustav turizma u Istri podijeljen je na razne organizacije i odjele kao što su:

- županijski Upravni odjel za turizam,
- turistička zajednica Istarske županije,
- lokalne turističke zajednice gradova,
- općine i mjesta i upravni odjeli u sklopu jedinica lokalne samouprave.

Svaki ima svoju ulogu i svoje odgovornosti u sklopu razvoja turizma u Istri. Dobra suradnja između Županijskog upravnog odjela za turizam i Turističke zajednice Istarske županije posljednjih desetak godina stvorila je i promovirala različite specijalizirane proizvode na području cijele regije. Najvažniji su:

- razvoj agroturizma (seljačkih gospodarstava), gdje je pokrenut sustav financiranja kojim se lokalnim poduzetnicima pomoglo da izgrade smještajne kapacitete te pokrenu manifestacije kojima se valorizira područje tartufa,
- vinske ceste i
- biciklističke staze

Tablica 9.: Dolasci i noćenja turista na ruralnom području Istarske županije

Turistička zajednica	Domaći	Strani	Dolasci ukupno	Domaća	Strana	Noćenja ukupno
Bale	1 150	33 075	34 225	9 255	199 440	208 695
Barban	320	6 629	6 949	874	60 336	61 210
Bronigla	639	53 831	54 470	5 542	475 030	480 572
Buje	750	31 237	31 987	1 515	135 500	153 500
Buzet	1 775	7 313	9 088	5 243	27 761	33 004
Grožnjan	464	1 906	2 370	3 599	11 699	15 298
Kanfancar	164	4 480	4 644	1 274	38 478	39 752
Kaštelir-Labinci	114	4 017	4 131	962	49 757	50 719
Kršan	553	4 625	5 178	3 217	37 371	40 588
Ližnjan	860	17 393	18 253	10 337	165 377	175 714
Motovun	2 610	10 487	13 097	6 896	25 786	32 682
Oprtalj	7 833	8 005	15 838	37 658	32 833	70 491
Pazin	2 636	16 717	19 353	7 868	141 405	149 273
Raša	548	28 637	29 185	31 089	221 262	252 351
Svetvinčenat	144	8 476	8 620	1 011	82 762	83 773
Višnjan	69	1 933	2 002	646	18 775	19 421
Vižinada	74	2 268	2 342	800	21 662	22 462
Vodnjan	2 245	30 521	32 766	43 549	466 921	510 470
Žminj	77	4 434	4 511	380	42 066	42 446
Ukupno ruralna istra	23 025	275 984	299 009	171 715	2 254 221	2 442 421
Ukupno priobalje	160 417	2 792 035	2 952 452	773 677	18 929 670	19 686 862
Sveukupno Istra	184 082	3 088 198	3 272 280	949 037	21 325 504	22 274 541

Izvor: uredila autorica prema TZ Istarske županije, 2015

Ciljevi budućeg razvoja turizma u Istarskoj županiji usmjereni su na racionalno i postupno korištenje raspoloživih resursa za razvoj turizma uz poseban naglasak na očuvanje prostora, restrukturiranje postojećeg turističkog gospodarstva u pravcu razvoja kvalitetnijih i primjerenijih oblika turizma, osobito glede zaštite okoliša, pozicioniranja istarskog turističkog gospodarstva na međunarodnom tržištu te povećanje ukupne sektorske učinkovitosti i makroekonomskih učinaka turizma na sve gospodarske aktivnosti Županije.

Osim turističkog razvoja obalnog dijela Istarske županije, sve se više turizam širi u unutrašnjost polotoka. Naime, sve se više domaćinstva bavi i nudi smještaj u autohtonim istarskim kućama koje se diljem županije obnavljaju i aktiviraju u tu svrhu.

6.4. Analiza ruralnih područja po LAG-ovima

Hrvatska mreža za ruralni razvoj je mreža udruga koja se zalaže za održiv razvoj ruralnih područja Republike hrvatske. Zajedničkim djelovanjem, umrežavanjem, partnerstvom i prijenosom znanja članice pridonose poboljšanju uvjeta za cjelovit razvoj i kvalitetan život u ruralnim područjima. Načela djelovanja Hrvatske mreže za ruralni razvoj zasnivaju se na uvažavanju propisa o ruralnom razvoju i dobroj praksi. U mreži djeluje 36 članova, među kojima se 22 lokalne akcijske grupe (LAG).

Učinkoviti su u poticanju lokalnog održivog razvoja iz sljedećih razloga:

- okupljaju i kombiniraju postojeće ljudske i financijske resurse iz javnog, privatnog i civilnog sektora te volontere
- udružuju lokalne dionike oko zajedničkih projekata i međusektorskih akcija, kako bi se postigla sinergija, zajedničko vlasništvo te kritična masa potrebna za poboljšanje ekonomske konkurentnosti područja
- jačaju dijalog i suradnju između različitih ruralnih dionika, koji često nemaju iskustvo zajedničkog rada, te se tako smanjuju potencijalni konflikti i moderiraju situacije u kojima se dogovaraju rješenja kroz konzultacije i razgovore

- kroz interakciju različitih partnera moderiraju proces prilagođavanja i promjene uzimajući u obzir brigu za okoliš, diversifikaciju ruralnog gospodarstva i kvalitetu življenja.⁶⁴

Najčešće uključeni dionici u LAG-u su:

- predstavnici lokalne samouprave i javnih ustanova
- profesionalne organizacije i savezi (poljoprivrednika, malih poduzetnika i drugih djelatnosti)
- udruge (za razvoj zajednice, za zaštitu okoliša i krajolika, usluge u kulturi, socijalne usluge, udruge žena, mladih itd.)
- razvojne agencije
- dionička društva, poslovni inkubatori i druge organizacije poslovnog sektora
- mediji
- viđeniji pojedinci

U nastavku poglavlja opisuju se Lokalne akcijske grupe Istarske županije; LAG Sjeverna Istra, LAG Središnja Istra, LAG Istočna Istra te LAG Južna Istra te se isti analiziraju po načelima održivog razvoja turizma.

6.4.1. LAG - Sjeverna Istra

Teritorij LAG-a Sjeverna Istra obuhvaća područje osam jedinica lokalne samouprave i to gradova Buje, Buzet, Novigrad i Umag te općina Brtonigla, Grožnjan, Lanišće, Oprtalj, Tar-Vabriga, Kaštelir-Labinci i Vižinada. Na sjeveru graniči s prostorom Republike Slovenije, zapadnu granicu čini Jadransko more, a istočni rub određen je granicom Istarske i Primorsko-goranske županije. Na površini od 677 km² prema Popisu stanovništva 2011. živi 32.668 stanovnika što znači da je gustoća naseljenosti 48 stanovnika po četvornom kilometru. U odnosu na Popis stanovništva 2001. godine, područje LAG-a bilježi lagani porast od 625 stanovnika ili nepuna 2%. Na području gradova živi 29.127 (89,2%), a u općinama 3.541 (10,8%) stanovnika. Status brdsko- planinskog područja ima Grad Buzet, a Općine Lanišće, Grožnjan i Oprtalj pripadaju u treću skupinu područja posebne državne skrbi.

⁶⁴ Hrvatska mreža za ruralni razvoj (2015): <http://www.hmrr.hr/hr/leader/sto-je-lag/> 13. srpnja 2015.

Slika 3.: Prikaz LAG-a Sjeverna Istra

Izvor: LEADER mreža Hrvatske: Dostupno na: <http://www.lmh.hr/karta.html> (18.07. 2015.)

Cilj djelovanja lokalne akcijske grupe Sjeverne Istre je u pomaganju ljudima, udrugama, poduzećima i ostalim subjektima u ruralnim područjima. Zadaća im je da ocjene potencijal svojeg područja, te da se potakne provedba integriranih i kvalitetnih strategija održivog razvoja. Putem grupe cilj je povezivanje osoba na lokalnoj razini u svrhu razmjene iskustava i informacija te prijedlog projekata i aktivnosti s naglaskom na ruralni razvoj. Lokalne akcijske grupe također predlažu i primjenjuju integrirane lokalne razvojne strategije. Prioriteti razvoja su turizam, poljoprivreda, ribarstvo, trgovina, obrtništvo, te industrija. LAG Sjeverne Istre područje je bogatih prirodnih resursa, multikulturne baštine, višestoljetnog uvažavanja raznolikosti i skladnog suživota temeljenog na uravnoteženom i održivom ruralnom razvoju.

Razvoj LAG-a temelji se na zdravom i poticajnom okruženju u kojem civilni, javni i privatni sektor zajednički djeluju za napredak i poboljšanje kvalitete života svakog pojedinca.⁶⁵

Tablica 10.: Ključni problemi i strateški ciljevi po osima ruralnog razvoja

KLJUČNI PROBLEMI	STRATEŠKI CILJEVI
Neorganiziranost proizvođača u poljoprivredi i ribarstvu, nedostatak znanja i jasnih usmjerenja, nezadovoljavajući plasman proizvoda i nedostatna infrastruktura	Podizati kvalitetu i poboljšavati plasman proizvoda u poljoprivredi i ribarstvu uz poboljšanje organiziranosti, određivanje usmjerenja i stjecanje znanja
Nedovoljno razvijena svijest o važnosti okoliša, nedostatak brige i neučinkovito upravljanje okolišem	Očuvati kvalitetu okoliša i krajobraza razvojem svijesti, znanja i navika
Neujednačena razvijenost područja, nepovezanost gospodarskih grana, nezadovoljavajući društveni i gospodarski standard	Poboljšati društveni i gospodarski standard područja boljim korištenjem potencijala, povezivanjem i zajedničkim djelovanjem
Nedovoljni stručni, organizacijski i financijski kapaciteti za razvoj područja	Poticati, aktivirati i povezati doprinose svih dionika u stvaranju bolje kvalitete života na području LAG-a

Izvor: Lokalna razvojna strategija 2013 – 2014., Lokalna akcijska grupa, Buje, 2013., str. 33.

Ovako definirani ciljevi sukladni su osima ruralnog razvoja prema kojima se usmjeravaju projekti ruralnog razvoja u zemljama članicama EU u razdoblju 2007. – 2013:

- Povećanje konkurentnosti, poljoprivrede i šumarstva kroz restrukturiranje i modernizaciju
- Učinkovitija zaštita okoliša i upravljanje zemljištem (bioraznolikost, očuvanje tradicionalnih poljoprivrednih i šumskih krajolika, očuvanje voda te smanjenje efekta klimatskih promjena)
- Povećanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva i kvaliteta života u ruralnim područjima
- Primjena pristupa LEADER

⁶⁵ Lokalna razvojna strategija LAG-a Sjeverna Istra 2013. – 2014., (2013), Buje, str. 33.

Turizam ima osobitu važnost u razvoju Lokacijske akcijske grupe sjeverne Istre upravo zbog njegovih ukupnih resursa, dostignutog stupnja razvijenosti i potencijala. Ovo područje ima očuvanu kulturnu, prirodnu i ambijentalnu vrijednost te izostanak teške industrije i većih zagađivača. Zbog toga pogodno je za razvoj male privrede i turizma. Brojne potencijale za razvoj seoskog i izletničkog turizma ima ekološka poljoprivreda te turizam na seoskim gospodarstvima postaje značajan faktor razvoja na spomenutom području. Također, najrazvijeniji je turizam uz zapadnu obalu i priobalje gdje su izgrađena velika turistička naselja krajem šezdesetih i sedamdesetih godina. Radi se o gradovima Umag i Novigrad te općini Brtonigla. U posljednje vrijeme sve se više razvija rekreativni turizam, lovni, vinske ceste, ceste maslinovog ulja te gastro-enološki turizam uz trendove izletničkog i seoskog turizma. Naglašena oijentacija na korištenje lokalnih resursa zahtijeva posebnost i izoliranost pojedinih brdsko-planinskih prostora.

Lokalna razvojna strategija LAG-a Sjeverna Istra donosi za dostizanje ciljeva uključujući korisnike, kriterije prihvatljivosti i očekivane rezultate opis mjera:

1. Podizanje kvalitete i poboljšavanje plasmana proizvoda u poljoprivredi i ribarstvu uz poboljšanje organiziranosti, određivanje usmjerenja i stjecanje znanja
2. Očuvanje kvalitete okoliša i krajobraza razvojem svijesti, znanja i navika
3. Poboljšati društveni i gospodarski standard područja boljim korištenjem potencijala, povezivanjem i zajedničkim djelovanjem
4. Poticanje, aktiviranje i povezivanje doprinosa svih dionika u stvaranju bolje kvalitete života na području LAG-a

Prvi strateški cilj podizanje kvalitete i poboljšavanje plasmana proizvoda u poljoprivredi i ribarstvu uz poboljšanje organiziranosti, određivanje usmjerenja i stjecanje znanja opisuje strateške ciljeve kao što su jačanje konkurentnosti proizvodnje i poboljšanje plasmana proizvoda u poljoprivredi i ribarstvu, uspostavljanje i razvijanje veze na području LAG-a i regij sa svrhom poboljšanja plasmana proizvoda u poljoprivredi i ribarstvu, poboljšanje uvjeta za učinkovitije korištenje poljoprivrednog zemljišta, voda i mora, poticanje znanstveno-

istraživačkog rada na području razvoja tržišta i upravljanja resursima, unaprijeđivanje znanja i sposobnosti dionika u poljoprivredi i ribarstvu.

Drugi strateški cilj očuvanje kvalitete okoliša i krajobraza razvojem svijesti, znanja i navika može se poistovjetiti s načelima održivog razvoja turizma prema Globe 90⁶⁶ koji navodi slijedeća načela:

1. Ograničiti ljudski utjecaj na zemlji i u regiji na razinu koja je u okvirima nosivih kapaciteta
2. Zadržati biološku raznolikost u regiji
3. Minimizirati iskorištenje nerazgradivih materijala, upotrebu materijala kao što su plastika, kemikalije i slično u turizmu
4. Promovirati dugoročni ekonomski razvoj koji povećava koristi iz dane količine resursa i zadržava prirodno bogatstvo
5. Osiguravanje pravedne raspodjele troškova i koristi od upotrebe resursa i uvođenje upravljanja prirodnim okruženjem
6. Osiguravanje efikasne participacije društva i interesnih skupina u odlukama koje se odnose na njih
7. Promoviranje vrijednosti koje potiču ostale da prihvate načela održivosti

Dakle, specifični ciljevi gore navedenog strateškog cilja jesu poboljšanje i upravljanje vrijednim prirodnim područjima i lokalitetima uz mjere učinkovitog gospodarenja šumama radi očuvanja njihove ukupne gospodarske i ekološke vrijednosti te unaprijeđivanje upravljanja zaštićenim i vrijednim prirodnim i povijesnim područjima i lokalitetima. Očekivani rezultati ovog cilja jesu veća kvaliteta života stanovnika, poboljšano upravljanje te veća vrijednost resursne osnove u turizmu. Drugi specifični cilj odnosi se na podizanje ekološke svijesti i znanja o utjecaju poljoprivrede na okoliš uz mjere poduzimanja akcija čišćenja i zaštite ruralnog krajobraza te putem organiziranosti tečajeva, treninga i stručnih posjeta sa svrhom razvoja ekološke svijesti dovodi do veće svijesti o značenju i važnosti lokalnog okoliša i krajobraza. Poticanje iskorištavanja obnovljivih izvora energije posljednji je specifični cilj.

⁶⁶ Konferencija održana u Vancouveru 1990. godine na kojoj se je po prvi puta turizam smjestio u globalni koncept održivog razvoja. Na konferenciji grupa stručnjaka je izradila dokument pod nazivom „Strategija djelovanja za postizanje održivog razvoja turizma“ koji je postao jedan od temeljnih dokumenata ekonomske politike.

Treći strateški cilj poboljšanje društvenog i gospodarskog standarda područja boljim korištenjem potencijala, povezivanjem i zajedničkim djelovanjem donosi specifičan cilj obogaćivanja turističke ponude povezivanjem turističkih, poljoprivrednih, prirodno pejzažnih i drugih potencijala priobalja i unutrašnjosti kroz mjere kvalitativno i kvantitativno poboljšanje turističko-ugostiteljske usluge uključujući raznolikost resursa, tradiciju i brend područja, obnova ruralne graditeljske baštine u funkciji ruralnog turizma, razvijanje inovativne turističke ponude i usluge koje povezuju lokalnu poljoprivrednu proizvodnju s ugostiteljstvom i turizmom. Očekivani rezultati ovog cilja jesu veći raspon i bolja kvaliteta turističke ponude povezane s ponudom poljoprivrede, šumarstva i turizma, povećana raznolikost/atraktivnost/prepoznatljivost turističke ponude, manifestacije – povijesno - kulturne, gastronomske, sportske, očuvani tradicijski obrti, veća kvaliteta života, veće zadovoljstvo turista. Poboljšanje gospodarske infrastrukture drugi je specifični cilj koji obuhvaća mjere stvaranje poticajnog okruženja za razvoj zajedničke gospodarske infrastrukture, poticanje gradnje/rekonstrukcije/opremanje uslužnih objekata i drugih objekata društvene infrastrukture i društvenog standarda uz očekivane rezultate: bolja upravljanja komunalnom infrastrukturom te bolja povezanost svih dijelova područja.

Četvrti strateški cilj je poticanje, aktiviranje i povezivanje doprinosa svih dionika u stvaranju bolje kvalitete života na području LAG-a uz specifične ciljeve; poboljšanje razine znanja o ruralnom i održivom razvoju na području LAG-a, razvijanje sposobnosti LAG-a i jačanje njegove uloge u područnom razvoju, uključivanje stanovnika u razvoj područja, poticanje korištenja domaćih i EU fondova. Potaknuta suradnja, razmjena znanja i umrežavanje, razvijena sposobnost kvalitetnog upravljanja LAG-om, pribavljene podloge za usmjeravanje razvoja područja u skladu raspoloživim resursima neki su od očekivanih rezultata navedenog strateškog cilja.

Održivi razvoj turizma LAG-a Sjeverna Istra moguć je kroz adekvatno korištenje resursa, dugoročnom promišljanju razvoja turizma, uključivanje svih relevantnih dionika koji sudjeluju u donošenju odluka o održivom razvoju, osiguravanje održivosti korištenja obnovljivih resursa te zaštita bioraznolikosti.

6.4.2. LAG *Središnja Istra*

Lokalna akcijska grupa središnje Istre je udruga čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave Grad Pazin, te Općine Cerovlje, Gračišće, Karojba, Lupoglav, Motovun, Tinjan i Sv. Petar u Šumi, predstavnici privatnog sektora te predstavnici civilnog sektora s područja središnje Istre. Osim navedenih osam JLS-ova kao osnivača, LAG “Središnja Istra” od svibnja 2015. godine obuhvaća i Grad Poreč te Općine Funtanu, Sveti Lovreč, Višnjan, Vrsar i Žminj. Njegova ukupna površina iznosi 872,06 km², a broj stanovnika prema Popisu iz 2011. godine iznosi 44.386 stanovnika.

Slika 4.: Prikaz Lag-a Središnja Istra

Izvor: LEADER mreža Hrvatske (2015): <http://www.lmh.hr/karta.html> 18.07. 2015.

U lipnju 2015. godine LAG “Središnja Istra” prijavio se na natječaj iz Programa ruralnog razvoja, Mjera 19.1. u sklopu koje je predviđena izrada Lokalne razvojne strategije za novo programsko razdoblje 2014-2020. godine.

Rad LAG-a "Središnja Istra" usmjeren je na prepoznavanje i unaprijeđenje već postojećih potencijala i osobitosti područja LAG-a, kako bi se zajedničkim aktivnostima osmislili projekti bazirani na specifičnim lokalnim potrebama, te definirala strategija razvoja cjelokupnog područja. Potiče razvoj ruralnog područja primjenom LEADER pristupa (pristup odozdo prema gore). Svojim sugrađanima pruža informacije o natječajima za dodjelu financijskih sredstava iz nacionalnih i EU fondova te ih savjetuje o kandidiranju projekata te djeluje kao svojevrsan posrednik između krajnjeg korisnika – malog poduzetnika, poljoprivrednika, zadruga, udruge, lokalne samouprave i fondova Europske unije. Kroz međusobno povezivanje i suradnju promiče se ostvarenje zajedničkih razvojnih ciljeva te poboljšanje kvalitete života i rada za sve stanovnike područja LAG-a "Središnja Istra".⁶⁷

Moto LAG-a „Srce Istre“, pokazuje nam brojne karakteristike, prednosti ovoga područja, koje u sebi objedinjuje ono najkvalitetnije, stvarajući preduvjete za održivi razvoj, od kojeg će koristiti imati i okruženje u kojemu se nalazi.

Vizija LAG-a „Područje očuvane prirode, tradicije i kulturne baštine, prepoznatljiva ruralno-turistička destinacija sa kvalitetnom javnom, gospodarskom, poljoprivrednom i turističkom infrastrukturom. Središnja Istra područje kvalitetnog i ugodnog življenja.“

Za dugoročno ostvarenje razvojne vizije LAG-a potreban je:

- Razvoj održivog, aktivnog, turizma i rekreacije korištenjem prirodne resursne osnove i kulturno-povijesne baštine
- Razvoj prepoznatljivosti područja kroz razvoj vlastitih brandova kako bi se dodatno povećala njihova prepoznatljivost i olakšao plasman na tržište
- Razvoj gospodarstva kao stabilnog, uspješnog i privlačnog područja iz kojeg će se pozitivni utjecaji ogledati u svim sferama života stanovnika
- Razvoj ljudskih resursa i promocija kontinuiranog cijelo-životnog obrazovanja i osposobljavanja, te usklađivanje obrazovanja i potreba gospodarstva
- Razvoj odgovarajuće socijalne i fizičke infrastrukture koja omogućuje kvalitetan život i rad svih stanovnika područja
- Razvoj odgovarajuće skrbi za osobe s invaliditetom i ostale ranjive skupine u društvu

⁶⁷ Lokalna akcijska grupa Središnja Istra (2015): <http://lag-sredisnjaistra.hr/sto-je-lag/> 14. srpnja 2015.

- Razvoj i jačanje okruženja koje doprinosi aktivnom životu i radu
- Očuvanje okoliša i sprječavanje devastacije u bilo kom obliku, kako bi isti bio pratitelj budućih generacija
- Povezivanje područja LAG-a sa obalom Istre kako bi se povećala konkurentnost ali i sama prepoznatljivost područja
- Jačanje suradnje s drugim područjima na regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini i aktivno uključivanje u nacionalnu i EU mrežu LAG-ova

Razvojni ciljevi Lokalne strategije središnje Istre:

- Razvoj konkurentnog gospodarstva i upravljanje razvojnim resursima
- Ruralni razvoj
- Razvoj društvene infrastrukture i unapređenje kvalitete života
- Valorizacija i očuvanje kulturne baštine
- Zaštita i očuvanje okoliša
- Usklađenost razvojnih ciljeva i prioriteta s osima ruralnog razvoja

Svi ciljevi i prioriteti LRS su postavljeni u skladu sa nacionalnom i EU razinom prioriteta osi ruralnog razvoja 2007-2013. Važno je napomenuti kako Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR, engl. EAFRD), nakon reforme 2006. godine ima 3 prioriteta cilja:

- jačanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva,
- poboljšanje okoliša i krajolika,
- poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i postizanje raznolikosti ruralnog gospodarstva.⁶⁸

⁶⁸ Lokalna razvojna strategija LAG-a Središnja Istra do 2014. godine (2013), Istarska županija, str. 48.

6.4.3. LAG *Istočna Istra*

LAG „Istočna Istra“ čine Grad Labin, te Općine: Kršan, Pićan, Raša i Sv.Nedelja. Područje LAG-a „Istočna Istra“obuhvaća ukupno 390,92 km². Najveća nadmorska visina iznosi 835 metara te se nalazi na području Općine Kršan. Na sjeveru i sjeverozapadu LAG „Istočna Istra“ graniči s Općinama Lupoglav i Cerovlje, na zapadu i jugozapadu s Općinama Gračišće, Barban i Mrčana, te na sjeveroistoku i istoku s Primorsko goranskom županijom. Ukupno na području LAG-a „Istočna Istra“ prema Popisu stanovništva iz 2011. godine ima 94 naselja i u njemu živi 22.658 stanovnika, dok prema službenim podacima Popisa stanovništva iz 2001. godine u njemu živi 24.131 stanovnika.

Slika 5.: Prikaz LAG-a Istočna Istra

Izvor: Lokalna akcijska grupa Istočna Istra (2015): <http://www.lag-istocnaistra.hr/kontakt>

16. srpnja 2015

Svrha osnivanja LAG-a je promicanje ruralnog razvoja putem lokalnih inicijativa i partnerstava, poboljšanje ruralnih životnih i radnih uvjeta, diversifikacija gospodarskih aktivnosti, osiguravanje protoka informacija i transfera znanja za napredak u razvoju ruralnog gospodarstva i lokalne zajednice, razvijanje sinergije i umrežavanja između svih subjekata kojima je u interesu doprinijeti razvoju ruralnih područja. Cilj je stvoriti uvjete za pristupanje strukturnim fondovima Europske unije te osigurati razvitak ruralnog područja putem otvaranja novih radnih mjesta.⁶⁹

Područje LAG-a Istočna Istra je prostor na kojemu se provodi uravnotežen i održiv ruralni razvoj te mjesto rastućeg životnog standarda i visoke kvalitete života. Njegov razvoj će se temeljiti na suradnji javnog, gospodarskog i civilnog sektora na način koji će sustavno i održivo koristiti raspoložive prirodne resurse, njegovati kulturnu i prirodnu baštinu trajno unapređujući ljudski i socijalni kapital.⁷⁰

Strateški razvojni ciljevi Lokalne razvojne strategije Istočne Istre su:

- 1. Uspostava učinkovitog sustava za održivi razvoj i valorizaciju prirodnih, ljudskih i kulturnih potencijala u svrhu jačanja atraktivnosti i konkurentnosti ukupnog područja LAG-a** - podizanje razine učinkovitosti lokalnih vlasti, sektora gospodarstva te civilnog društva u svrhu ujednačenog i održivog razvoja ovog područja. Prirodni, ljudski i kulturni resursi temeljni su čimbenici prepoznatljivosti nekog prostora u bližem i širem okruženju. Prirodna baština obuhvaća sveukupnu biološku i krajobraznu raznolikost prostora, ljudski potencijal predstavlja strukturu i obilježja stanovništva dok prepoznatljivost i održivo gospodarenje kulturnim resursima uključuje upravljanje, vrednovanje i zaštitu kulturnih dobara. Prepoznatljivost i pozitivna slika donosi mnogostruke koristi, ne samo u očuvanju kulturnih i prirodnih vrijednosti prostora, nego u povećanju privlačnosti područja, kako za turiste i razne goste, tako i za investitore, poduzetnike i stanovnike ostalih krajeva. LAG „Istočna Istra“ želi izgraditi svoju jedinstvenost na uspješnosti, otvorenosti, kvaliteti života, tradicionalnim vrijednostima, biološkoj i krajobraznoj raznolikosti i pozitivnom poslovnom okruženju

⁶⁹ Lokalna akcijska grupa Istočna Istra (2015): <http://www.lag-istocnaistra.hr/o-nama> 14. srpnja 2015.

⁷⁰ Lokalna razvojna strategija LAG-a Istočna Istra do 2014. godine, (2013), Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Labin, str. 20.

2. **Jačanje konkurentnosti gospodarskog sektora i dostizanje standarda Europske unije sa posebnim naglaskom na razvoj poljoprivrednih gospodarstava, prerade i trženja poljoprivrednih i ribljih proizvoda** - niska profitabilnost gospodarstva, nedovoljno razvijeno poslovno okruženje i slaba investicijska klima, nedovoljan broj infrastrukturno opremljenih poslovnih zona, niska razina inovacija, nepostojanje strateških planova za razvoj, te kratka turistička sezona. Osim navedenih slabosti, detektirane su i određene prednosti: duga tradicija obrtništva i poduzetništva, tradicija pružanja usluga u turizmu, tradicija prehrambeno-prerađivačke i strojarske industrije. Poslovno okruženje i konkurentnost gospodarstva poboljšati će se razvojem poslovne infrastrukture, te razvojem usluga za potporu poduzetnicima, posebno izvoznicima. Posebno velik neiskorišteni potencijal leži u razvoju ekološke poljoprivrede te zaštiti i brendiranju tradicionalnih proizvoda prilagođenih standardima Europske unije. Kako bi se omogućio daljnji razvoj i konkurentnost poljoprivrede neophodno je uspostaviti kvalitetnu poslovnu infrastrukturu, okrupnjivanje posjeda i proizvodnje te umrežavanje proizvođača koji se trebaju prilagoditi novim tržišnim uvjetima.
3. **Razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti koje potiču diversifikaciju izvora prihoda, veću zaposlenost i poboljšanje socijalne strukture u ruralnom području** – nepovoljni gospodarski i demografski trendovi kao što su povećanje nezaposlenosti, depopulacija, nedovoljno razvijeno poslovno okruženje. Nasuprot tome, postoji očuvana prirodna i tradicijska baština ruralnog područja, vrlo razvijane turistička djelatnost u priobalnom dijelu, kao i duga tradicija malog poduzetništva što predstavlja jake potencijale za održivi razvoj prvenstveno kroz razvoj turizma u ruralnim područjima i tradicijskih obrta. Kroz diversifikaciju aktivnosti ostvaruje se održivo korištenje prirodnih resursa, proizvodnja i direktna prodaja proizvoda veće dodane vrijednosti i veća zaposlenost na poljoprivrednim gospodarstvima. Ruralna područja moći će jače se razvijati samo ako se osigura međusobno povezanost poljoprivrede sa turističkom ponudom, ekološkom proizvodnjom kao i razvojem alternativnih usluga. Ponuda proizvoda ruralnog područja morati će se prilagoditi potrebama modernog tržišta. Sama proizvodnja će morati postati fleksibilnija. Isto tako, ruralna područja, koja svoj razvoj još uvijek temelje većinom na tradicionalnim

oblicima poljoprivredne proizvodnje, kako bi se nastavila razvijati, morati će izvršiti diversifikaciju svojih gospodarskih aktivnosti

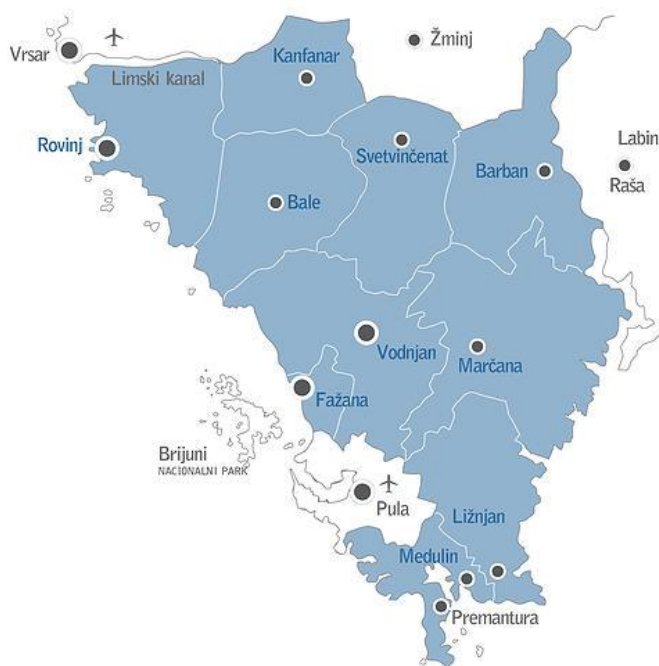
čime će se unaprijediti gospodarski i turistički razvoj ruralnog područja, stvoriti će se nove mogućnosti za zapošljavanje, očuvati će se radna mjesta te će se poboljšati socijalna struktura ruralnog područja

4. **Razvoj ruralne infrastrukture** - Jačanje razvoja i poboljšanje osnovne infrastrukture je jedan od preduvjeta za uravnoteženi gospodarski rast u ruralnom području i za jačanje socijalno-gospodarskih uvjeta života stanovništva na ruralnom području. Razvitak i unapređenje osnovne ruralne infrastrukture neophodno je zbog poticanja gospodarskih i društvenih aktivnosti za uravnotežen rast, unapređenje uvjeta života i rada u ruralnim područjima, smanjenje depopulacije ruralnih područja te poticanje aktivnog stanovništva da ostane ili se vrati u ruralna područja.
5. **Očuvanje okoliša i bioraznolikosti, korištenje obnovljivih izvora energije i energetska učinkovitost** - Bogatstvo biološke i krajobrazne raznolikosti, ljepota i razmjerna očuvanost prirodnih predjela, reljefna razgibanost i geomorfološka raznolikost, bogata i raznolika vegetacija s brojnim ugroženim i endemičnim biljnim zajednicama, planinsko i sredozemno biogeografsko područje isprepliću se na razmjerno malom prostoru. Uz održivo gospodarenje otpadom i vodnim resursima, vrlo veliku ulogu u očuvanju okoliša predstavlja i očuvanje kvalitete zraka i tla kao prirodnih resursa. Učinkovita energetska opskrba je vrlo važna zbog vrlo velikog utjecaja na zaštitu okoliša i gospodarski razvoj još uvijek ne postoji sustav učinkovitog korištenja energije. Iako su na području LAG-a „Istočna Istra“ usvojeni trendovi korištenja obnovljivih izvora i diversifikacije energije, to je još uvijek ispod razine energetske učinkovitosti razvijenijih zemalja.

6.4.4. LAG Južna Istra

Lokalna akcijska grupa je oblik lokalno - privatnog partnerstva koje čine predstavnici lokalnih i regionalnih vlasti, privatnog sektora, te civilnog društva a temelji se na LEADER pristupu. LEADER pristup je suradnja između državne uprave, lokalne samouprave, nevladinih organizacija i privatno - komercijalnog sektora s ciljem definiranja razvojnih smjernica na lokalnoj razini, razvijanja kapaciteta te razmjene znanja i iskustava ruralnih zajednica. Lokalna akcijska grupa – LAG „Južna Istra“ predstavlja ruralno područje koje obuhvaća sljedeće jedinice lokalne samouprave: Gradovi Vodnjan-Dignano i Rovinj-Rovigno, Općine: Barban, Fažana, Ližnjan-Lisignano, Marčana, Svetvinčenat, Medulin, Bale-Valle i Kanfanar. Osnivanje LAGa „Južna Istra“ započelo je registracijom u prosincu 2012. godine s ciljem promicanja ruralnog razvoja.

Slika 6.: Prikaz LAG- a Južna Istra

Izvor: LAG Južna Istra (2015): <http://www.lag-juznaistra.hr/#!/podrucje-laga/c12i6>
18.07.2015.

Područje LAG-a Južna Istra je vitalno i privlačno mjesto za život i rad, s visokom razinom gospodarskog i društvenog standarda. Razvoj ovog područja temelji se na sinergiji javnog, gospodarskog i civilnog sektora koji sustavno skrbe o održivoj ravnoteži između

gospodarskog napretka, očuvanja prirodne i kulturne baštine te unaprjeđenja ljudskog i socijalnog kapitala. Turizam zajedno s ugostiteljstvom (hoteli i restorani) je gospodarski fenomen od osobitog značaja za razvoj LAG-a Južna Istra.

Strateški razvojni ciljevi LAG-a Južna Istra su:

- veća konkurentnost gospodarskog sektora i dostizanje standarda Europske unije sa posebnim naglaskom na razvoj poljoprivrednih gospodarstava, preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda,
- razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti koje potiču diversifikaciju prihoda i veću zaposlenost, posebice turizma, obrtništva i malog poduzetništva,
- uspostava učinkovitog sustava za održivi razvoj i valorizaciju prirodnih, ljudskih i kulturnih potencijala u svrhu jačanja atraktivnosti i konkurentnosti ukupnog područja LAG-a,
- razvoj ruralne infrastrukture i
- očuvanje okoliša i bioraznolikosti, korištenje obnovljivih izvora energije i energetska učinkovitost.

Na području LAG-a Južna Istra postoji bogatstvo prirodnih, kulturnih i turističkih sadržaja. Međutim, dosadašnja praksa pokazuje da oni u većem broju slučajeva nisu dovoljno valorizirani, nedostaje kvalitetnih smještajnih kapaciteta u ruralnom prostoru, lokalne destinacije nisu prikladno označene smeđom signalizacijom te da se ne primjenjuju moderni trendovi prisutni o turizmu kao što je razvoj selektivnih oblika turizma koji se temelje na principima održivog razvoja. Modernija i kvalitetnija turistička i potporna infrastruktura omogućiti će produljenje turističke sezone i privlačenje turista tijekom cijele godine te razvoj posebnih oblika turizma na ruralnom prostoru poput agroturizma, gastronomskog i vinskog turizam, lovnog, biciklističkog, izletničkog, pustolovnog i ostalih oblika turizma u funkciji aktivnog odmora. Time će se doprinijeti povećanju zadovoljstva gostiju, ostvarivanju većih prihoda te bržem razvoju gospodarstava na ruralnom prostoru.⁷¹

⁷¹ Lokalna razvojna strategija LAG-a Južna Istra do 2014. godine, (2013), Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Vodnjan, str. 26.

Korištenje lokalnih resursa kao temelj održivog razvoja potrebna je uspostava učinkovitog sustava za održivi razvoj i valorizaciju prirodnih, ljudskih i kulturnih potencijala u svrhu jačanja atraktivnosti i konkurentnosti ukupnog područja Lokalne akcijske grupe Južna Istra.

7. SMJERNICE ODRŽIVOG RURALNOG RAZVOJA NA PRIMJERU ISTARSKJE ŽUPANIJE

7.1. Trendovi u turizmu

Može se izdvojiti 8 megatrendova koji obilježavaju razvoj turističke industrije danas, a nastali su kao rezultat strukture samog sektora, njegove dinamike i okvira u kojemu se razvija, kao i očekivanih globalnih promjena u društvu. Isti će imati veliki utjecaj na razvoj turizma u budućnosti, no svakako neće postojati pojedinačni trend koji će dominirati svojim utjecajem na turističku industriju 2020.godine. Svaki će od dolje nabrojanih faktora različito utjecati na destinacije i regije diljem svijeta.

1. GLOBALIZACIJA– različitost zajednica, tehnološke promjene, demokratizacija financijskih tržišta, liberalizacija. Povećana međunarodna povezanost nastaviti će mijenjati moderni život, smanjujući prepreke fizičkih granica.
2. DEMOGRAFSKE PROMJENE – koje obilježava s jedne strane porast broja stanovnika zemlje (ali po opadajućoj stopi rasta) i starenje stanovništva kao dvije najznačajnije pojave koje se mogu izdvojiti u dijelu demografskih promjena. 2020. godine oko 20% Europske populacije biti će starije od 65 godina. Demografske promjene imati će dramatičan utjecaj na turizam u nadolazećim desetljećima. Utjecati će na tipove turista koji će putovati, odakle i gdje će putovati, vrstu smještajnih kapaciteta koju će odabirati i aktivnosti koje će na putovanjima poduzimati. Dolazi do promjene socijalnih struktura. Rastući srednji sloj – novih 3 milijardi ljudi uživati će u blagostanju srednjeg sloja stanovništva. Temeljne generacijske grupacije:Baby Boomers, rođeni oko 1943. – 1960.; Generacija X ili Baby Busters, rođeni između 1960. – 1980.; Generacija Y ili Milenijska generacija, rođeni između 1980. – 1995. Generacija Y koja je nakon Baby Boomera najznačajnija generacija koja traži da bude shvaćena, prihvaćena, poštivana i uključena. Stariji stanovnici zahtijevaju kapacitet prilagođen putnicima s posebnim potrebama.
3. TEHNOLOŠKE PROMJENE – razvoj Interneta, pretraživača, GPS-a, digitalneTV sve su to faktori koji utječu na promjenu načina prikupljanja informacija i distribuiranja proizvoda i usluga. Difuzija ICT-a utječe(drives) na globalizaciju i može osnažiti

konkurentsku prednost destinacija čiji poduzetnici u turizmu strateški posluju kako bi privukli turiste i njihovu potrošnju. S obzirom na lakši i brži pristup informacijama o cijeni i zadovoljstvu uslugama, potrošači će sami utjecati na unapređenje kvalitete u pružanju usluga. Tehnološke promjene, kao i globalizacija neminovno zahtijevaju obrazovanu radnu snagu. Time posredno utječu na destinacije i poduzeća jer će obrazovana populacija određivati uspjeh destinacije. Eru znanja odlikuju educirani, samo-motivirani i umreženi individualci. Stoga će biti sve potrebnije ulagati u ljudske resurse. Nove internetske tehnologije agenti su potrošača. Smart destinacije uključuju ICT u sve segmente kako bi pomogle potrošačima u lakšem snalaženju.

4. EKONOMIJA DOŽIVLJAJA – s obzirom na obimnu ponudu, kada postaje teško razlikovati proizvode i usluge prema kvaliteti, potrošači sve više traže ostale faktore na temelju kojih će temeljiti svoj izbor. Značajne postaju „soft“ karakteristike poput dizajna, kao i kreativne kombinacije proizvoda i usluga od koji se zahtjeva „potpuno doživljaja i iskustva“. Traže se iskustva za pamćenje. Traže se nova/bogatija/dublja iskustva.
5. CUSTOMIZACIJA – fokus na individualan pristup (ili „mene“) je u porastu. Potrošači traže „tailor-made“ izazove, one koji odgovaraju njihovoj osobnosti. Društvo se više ne dijeli na homogene target grupe, već na puno manje specijalnih tržišnih niša. Potrošači potražuju priliku za „customizirane“ i personalizirane proizvode ili usluge kao i iskustvo koje plaćaju kako bi se zadovoljile njihove potrebe i očekivanja. Novi turisti postaju više kritičari, manje lojalni, traže vrijednost za novac i ne nužno jeftine cijene. Oni su hedonisti, svjesni su kvalitete, individualisti i traže samounapređenje.
6. ODRŽIVI RAZVOJ (ZAŠTITA OKOLIŠA, ENERGETIKA, PRIRODNI RESURSI) – izazovi koji utječu na potražnju u kojoj prevladava potražnja za ekološkim, društvenim i ekonomskim konzumerizmom. Značaj se pridaje destinacijama koje žive načela održivog turizma. Svijest o socio-kulturnim i ekološkim izazovima rasti će kroz godine.

7. ZDRAVLJE I WELLNESS – u razvijenim zemljama ljudi sve više tragaju za izlazima i odmorom koji im predstavlja jedan oblik brige o zdravlju, a pod utjecajem sve većeg stresa i ubrzane dinamike življenja. Obnavlja se interes u tradicionalne medicinske tretmane i oni čine bazu razvoja zdravstvenog turizma u pojedinim destinacijama.
8. LOW COST POSLOVNI MODELI – prodiru na tržište kao novi segmenti ponude i ubrzano se razvijaju.⁷²

7.2. Održivi turizam u deset koraka

Održivi turizam je dugoročni cilj. U svojoj biti jest ono što čini turističko područje, destinaciju ili proizvod posebnim. Okoliš se odnosi na sve ekosustave i njihove dijelove, uključujući ljude, kao i kulturne vrijednosti te karakteristike određenog mjesta. Baština je naše prirodno, tradicijsko, autohtono i povijesno naslijeđe. Okoliš i baština su dakle, ključni dijelovi naše slike stoga što su njihove vrijednosti i kvalitete okosnica za promidžbu, interpretaciju i doživljaj ispunjenja i zadovoljstva posjetitelja.⁷³

Temeljna načela:

- održivi razvoj,
- participativni proces odlučivanja (podrazumijeva uključivanje svih zainteresiranih strana; turoperatora, institucija odgovornih za zaštitu baštine, posjetitelja i lokalne zajednice) te
- načela turizma temeljenog na prirodnoj i kulturnoj baštini

⁷² Strategija održivog razvoja turizma Grada Labina u razdoblju od 2014. do 2020. godine (2014), Fakultet ekonomije i turizma dr. Mijo Mirković, Pula, str. 23

⁷³ Carić, H. (2006): Održivi turizam u deset koraka : planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom naslijeđu : priručnik za razvijanje i upravljanje turističkim regijama, destinacijama i proizvodima, Institut za turizam, Zagreb, str. 5.

Načela turizma temeljena na prirodno - kulturnoj baštini jesu:

- Prepoznavanje važnosti baštine
- Briga o lokalitetima baštine
- Razvoj partnerstva za višestruku korist,
- Ugradnja pitanja baštine u poslovno planiranje
- Investiranje u ljude i lokalitete
- Oglašavanje i promoviranje odgovornosti u oblikovanju turističkih proizvoda
- Pružanje visoko kvalitetnih doživljaja posjetiteljima
- Uvažavanje prava i obaveza lokalnoga, autohtonog stanovništva

Koraci u planiranju održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom naslijeđu:

1. Što želimo postići?
2. Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen?
3. Što nam je poznato?
4. Što čini regiju, destinaciju ili proizvod posebnim?
5. Koja su glavna problemska pitanja?
6. Analiza
7. Načela i ciljevi aktivnosti
8. Koje su vaše ideje i opcije?
9. Provedba
10. Smjernice⁷⁴

Prvi korak - Što želimo postići?

Odnosi se na definiranje cilja s kvantitativnog i kvalitativnog aspekta te utvrđivanje vremenskog okvira. Definiranju cilja prethodi izrada pregleda koja bi trebala uključivati opis slijedećih elemenata:

- Društvene uvjete
- Ekonomsko okruženje
- Trenutnu političku klimu
- Prirodno i kulturno okruženje.

⁷⁴ Op. cit. pod 73

Neka od ključnih pitanja ovog koraka jesu:

- Koji je ključni prirodni i kulturni kapital za turizam?
- Koliko je trenutačno posjetitelja?
- Koliko dobro stvari zasad funkcioniraju?
- Koliki je potencijal za rast broja posjetitelja?
- Je li lokalitet ili regija pogodna za turistički razvoj?

Drugi korak - Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen?

Podrazumijeva traženje odgovora na slijedeća pitanja:

- Tko su mogući dionici?
- Kako konzultirati i uključivati ljude?
- Kako razviti uspješne suradničke odnose?
- Na koje ih teme i u kojoj mjeri uključiti u proces?

Potencijalni dionici su slijedeći:

- Tourooperatori i poduzetnici
- Turističke organizacije
- Institucije za upravljanje okolišem i parkovima prirode
- Institucije za upravljanje kulturnim, povijesnim i tradicijskim naslijeđem
- Lokalne, regionalne (županijske) i druge vlasti
- Autohtono stanovništvo (starosjedioci)
- Lokalne zajednice
- Posjetitelji

Moguće tehnike konzultiranja: javni sastanci, intervjui, javne prezentacije, izložbe i informativni posteri, telefonske ankete i istraživanja, konferencije ili radionice

Razvijanje partnerstva je preduvjet izgradnje participativnog procesa odlučivanja. Ključni koraci za razvijanje partnerstva su:

- Identificiranje ključnih partnera za postizanje viših ciljeva
- Identificiranje osoba koje su uključene ili bi trebale biti uključene
- Izgradnja odnosa
- Razvijanje međusobnog razumijevanja u važnim pitanjima
- Zajedničko određivanje ciljeva i podciljeva i
- Iznošenje vlastitog opredjeljenja za partnerstvo i primjenu dogovorenih aktivnosti.

Treći korak - Što nam je poznato?

Cilj je identificirati i proučiti postojeće izvore informacija i dokumenata relevantnih za projekt. Mogući izvori informacija jesu:

- Ministarstvo turizma, Hrvatska turistička zajednica i/ili lokalna turistička zajednica
- Ministarstvo kulture
- Strategija razvoja/planovi lokalne samouprave
- Izvještaji poslovnih subjekata
- Relevantni novinski članci

Četvrti korak - Što čini regiju, destinaciju ili proizvod posebnim?

Potrebno je prepoznati vrijednosti/posebnosti turističkih atrakcija kao i atraktivnosti, istražiti na koji način se te posebnosti/vrijednosti predstavljaju turistima te analizirati postoji li potencijal za njihovo daljnje korištenje na isti, sličan ili potpuno drugačiji način.

Peti korak - Koja su glavna problemska pitanja?

Cilj ovog koraka je identificirati i razumjeti glavna područja i teme koje utječu i koje će utjecati na regiju, destinaciju i proizvod. Korisno je razmotriti:

- Doživljaje posjetitelja/korisnika
- Stavove lokalne zajednice
- Načine upravljanja i utjecaja na prirodu i baštinu
- Pitanja infrastrukture

- Pitanja tržišta i marketinga
- Dostupnost turističkog proizvoda
- Treninge i izgradnju ljudskih potencijala
- Strateški i resursni kontekst
- Zakonodavstvo i dozvole

Vrlo bitan dio ove faze je proces upravljanja konfliktima. Potrebno je prepoznati konfliktne situacije, pokušati ih riješiti ili ih prihvatiti kao ograničenje za uspješnu realizaciju projekta. Ključ upravljanja konfliktima i njihovo rješavanje obuhvaća slijedeće:

- Osigurati da u proces budu uključene sve strane
- Zadržati otvorenu i dobru komunikaciju
- Prilagodljivost i agilnost
- Izgraditi konsenzus većine sudionika.

Šesti korak - Analiza

Temeljem prikupljenih podataka i uočavanja problemskih pitanja, nužna je analiza prioriternih područja.

Moguće analitičke metode:

- Analiza tržišta
- Analiza zaštite baštine
- Analiza situacije
- SWOT analiza
- Analiza prioriteta
- Analiza troškova i koristi.

Sedmi korak - Načela i ciljevi aktivnosti

Načelo predstavlja pravilo ponašanja, odnosno načina usmjeravanja buduće aktivnosti. Načela se mogu izraziti u obliku naputaka, protokola ili izjave.

Ciljevi su kratke izjave o željenim dostignućima. Moraju biti jasni, mjerljivi, ostvarivi i vremenski ograničeni. Cilj/ciljevi trebaju biti rezultat suodlučivanja dionika

Osmi korak - Koje su moguće razvojne ideje i opcije?

Proces utvrđivanja razvojni ideja i opcija:

- Razvijanje ideja
- Predstavljanje ideja ili opcija svim dionicima radi testiranja
- Analiza ključnih tema, u slučaju nedostatka značajnih elemenata te prikupljanje dodatnih informacija
- Razvijanje najprikladnijih opcija u obliku prijedloga projekta, studije izvedivosti ili strateškog plana
- Traženje suglasnosti za odabranu najpovoljniju opciju

Deveti korak - Provedba

Odabrane opcije ili ideje iz prethodnog koraka treba oblikovati u primjenjive aktivnosti, odn. oblikovati akcijski plan ili plan rada.

Nužno je definirati aktivnosti, subjekte provedbe, rokove provedbe, potrebne resurse (financijske i materijalne) te načine monitoringa (nadzora) nad provedbom odabrane aktivnosti.

Deseti korak - Smjernice

Potrebno je pripremiti kratku viziju u obliku smjernica koje će prikazati:

- Ključne vrijednosti nasljeđa regije, destinacije ili proizvoda
- Ključne teme ili područja razvoja

7.3. Inozemna iskustva kao potpora razvoju ruralnog turizma Istarske županije

Svaki razvoj, pa tako i razvoj ruralnog turizma počinje oprezno kako ne bi došlo do loših i nepotrebnih investicija. Upravo zbog toga potrebno je koristiti tuđa iskustva zemalja koje su se među prvima uključile u razvoj ruralnog turizma te na kojima se razvoj ruralnog turizma u Istarskoj županiji i temelji.

7.3.1. Iskustva iz Italije

Svoj razvoj ruralni turizam/agroturizam u Italiji počinje 70-ih godina 20. stoljeća te se 80-tih godina donosi zakon na državnoj razini *Legge nazionale sull' agriturismo 730/85* uz kojeg postoje i regionalni zakoni kojima se određuju norme, intervencije, promidžba u svrhu boljeg razvoja agroturizma.

Turizam u ruralnim područjima u Italiji temelji se na agroturizmu, koji je definiran kao posebna povezanost s poljoprivredom, valorizacijom lokalne seoske proizvodnje i povećanju prihoda poljoprivrednika.

U 2013. godini broj agroturizma iznosio je 20 897, 423 više nego u prethodnoj godini što je povećanje za 2,1% u odnosu na prethodnu godinu. Pokrajine Toskana i Južni Tirolo, s 4 108 agroturizma, prednjače u broju agroturizma te su povijesno ukorijenjen i dosljedan oblik turističke ponude.⁷⁵

U Italiji djeluju u svrhu bolje promidžbe agroturizma, nekoliko organizacija od kojih je najstarija nacionalna udruga Agriturist (*L'Associazione Nazionale per l' agriturismo, l' Ambiente e il Territorio*). Iste su osnovane 1965. godine s ciljem promidžbe i zaštite nacionalnih proizvoda i regionalnih enogastronomskih proizvoda, ambijenta, krajolika i ruralne kulture. Agriturist, kojemu je sjedište u Rimu, danas broji 5 000 članova (poljoprivredne tvrtke) te 12 000 pridruženih članova od kojih udruga dobiva informacije o kvaliteti posjećenih lokacija i tako poboljšava vlastitu ponudu.

Organizacija je pokazala neke slabosti u svom poslovanju. Svojevremeno je bila članica saveza *European Federation for Rural Tourism* (EUROGITES), no istupila je iz te federacije.

⁷⁵ Agroturizam u Italij (2015): <http://www.agriturist.it/agriturismo-pubblicati-dati-istat-sullofferta-agrituristica-italiana/> 24.rujna 2015.

To je dovelo do određenog „umrtvljenja“ Agriturista pa se regionalno osnivaju jake profesionalne udruge koje nisu povezane s nacionalnom (kao npr. *Sicilia in campagna*, *Umbria in campagna* itd).⁷⁶ Osim organizacije Agriturista, bitno je navesti i nekoliko portala, odnosno organizacija koji se brinu o promidžbi agroturizma, to su: www.agriturismo-italia.net/, www.agriturismoitalia.com; www.agriclub.it; www.agriitalia.it; www.tuttoagriturismo.net.

Talijanska iskustva ruralnog turizma, odnosno agroturizma utjecajna su i uvažena na razvoj istog u Istarskoj županiji. Naime, u Istri je uvriježen naziv za turizam na ruralnom prostoru prema talijanskom nazivlju – agroturizam. Često se Istarsku ruralnu turističku destinaciju uspoređuje s Toscanom, međutim ista je drugačija od Istre te trenutno ima problema zbog toga jer je i ona primjer turističke destinacije, a ne destinacijskog proizvoda. Međutim, ipak je najvažnije razvijati vlastiti identitet i osobnost.

7.3.2. Iskustva iz Slovenije

Ruralni turizam u Sloveniji počeo se razvijati početkom 70-ih godina prošlog stoljeća u kojem je taj razvoj bio sporiji te je danas inteziviran potrebom ostvarivanja dodatnih prihoda na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima i seoskoj sredini.

Rezultat dosadašnjeg razvoja ruralnog turizma u Sloveniji može se kvantificirati s preko 3 000 registriranih kreveta na agroturističkim gospodarstvima, kojih ima nekoliko tipova:

1. smještaj u sobama i apartmanima različitih kategorija na stacionarnim agroturističkim gospodarstvima,
2. izletnička seoska domaćinstva s ponudom domaće hrane i pića s radom na kraju tjedna, praznicima ili za unaprijed najavljene goste,
3. agroturistička gospodarstva s kombiniranom ponudom smještaja i prihvatom izletnika,
4. točionice vina i osmice koje nude vlastito vino, domaća alkoholna i bezalkoholna pića te hladne nereske ili tipla domaća jela koja dozvole nadležni organi uprave i
5. prostor za kampiranje.⁷⁷

⁷⁶ Op. cit. pod 27, str. 282.

⁷⁷ Op. cit. pod 52, str. 161.

Slovenija u 2013. godini imala je ukupno 72 377 poljoprivredna gospodarstva, 72 176 obiteljska poljoprivredna gospodarstva te 2 643 gospodarstva s ekološkim uzgojem.⁷⁸ Djelatnost u ruralnom turizmu u Sloveniji regulirana je Zakonom o ugostiteljstvu, dok je pravilnicima regulirano uređenje prostora, priprema hrane, edukacija, zdravstveni pregled te higijenski uvjeti. Također, obavezna je minimalna edukacija voditelja agroturističkog gospodarstva te cijene za aranžmane u ruralnom turizmu oblikuju se ovisno o tendencijama na tržištu koje određuje se.ljak ili u suradnji s agencijom. Postoje idealni uvjeti za sport i rekreaciju u većini slovenskih seljačkih turističkih gospodarstava. Različitost slovenskih pokrajina određuje ponudu u koju se pored osnove smještaja i prehrane uključuju različite turističke aktivnosti kao na primjer jahanje, trčanje, ribolov, tenis, golf, kupanje u rijekama, jezerima i bazenima, spuštanje kajakom po brzacima.

7.3.3. Iskustva iz Austrije

Ruralni turizam u Austriji razvio se kao potreba dopunske zarade poljoprivrednika te se još 60.-ih godina prošlog stoljeća počelo s adaptacijom starih seljačkih kuća kako bi se moglo primiti goste na smještaj. Austrijska agroturistička gospodarstva su posjećena uglavnom inozemnim gostima, od kojih na Nijemce otpada 80%. Na agroturističkim gospodarstvima u Austriji najviše je zastupljen:⁷⁹

- obiteljski odmor,
- odmor s nadprosječno dugim boravkom,
- odmor s visokim udjelom stalnih gostiju.

Na temelju podataka⁸⁰ iz 2014. godine, Austrija ima ukupno 121 608 poljoprivredna gospodarstva, od kojih je 20 750 gospodarstva s ekološkim uzgojem. Na razini turističke zajednice provodi se promidžba ruralnog turizma koja surađuje s vladom i udrugama. Na razini svake pokrajine i države osnivaju se udruge za ruralni turizam, a sjedište je u Beču.

⁷⁸ Statistički ured Republike Slovenije (2015): http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1556001S&ti=&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/03_kmetijska_gospod/00_15560_splosno/&lang=2 24. rujna 2015.

⁷⁹ Op. cit. pod 52, str. 160.

⁸⁰ Eko Austria (2015): <http://www.bio-austria.at/bio-bauern/statistik/> 25. rujna 2015

7.4. Smjernice održivog ruralnog razvoja na primjeru Istarske županije

Analizom stanja, Istarska županija ima mnoge pogodnosti za razvoj održivog ruralnog turizma. Stoga, pogodnosti se očituju u prirodnim obilježjima kojima ista obiluje, u kulturno – povijesnoj baštini, kulturnim, sportskim i zabavnim manifestacijama. Zatim pogoduje dobrom prometnom povezanošću te blizinom emitivnih tržišta, velika mogućnost smještaja i prehrane turista.

Između prirode i ruralnog stanovništva, županijski ruralni prostor je očuvan. Lokalno stanovništvo se povezuje s općinama s kojima se konzultiraju o turističkim i političkim strukturama te tako stvaraju zajedničku turističku viziju. Uz optimalnu iskorištenost turističkih različitosti potreban je suživot između turističkog razvoja ruralnog prostora i tradicionalne kulture. Održivi razvoj može se povezati s gospodarskim i društvenim rastom te kao takav dugoročno može djelovati. Smjernice i prakse održivog razvoj turizma primjenjuju se na sve oblike turizma u svim vrstama odredišta, uključujući i masovni turizam te u različitim nišama turističkih segmenata.

Održivi razvoj ruralnih područja u Istarskoj županiji optimalno je rješenje te se istim može pokrenuti razvoj županijskog ruralnog područja, naravno uz ulogu države; odgovarajuća zakonodavna regulativa te ulaganja kapitalnih investicija u infrastrukturu. Svakako, neizostavne su i nevladine udruge koje promoviraju ideju održivog razvoja pomoću konstruktivnoga usmjeravanja i monitoringa. U revitalizaciji ruralnog prostora potrebno je povećati broj stanovnika, osobito onih koji su se odselili izvan ruralnih prostora. Podizanje kvalitete života te sprječavanje depopulacije glavni su ciljevi turizma na istarskom ruralnom prostoru. Može se reći da je održivi razvoj istarskog ruralnog prostora jedan od izvora egzistencije te kao takvom treba pratiti tradicionalan način života, odnosno slijediti i obogaćivati kulturu.

Potrebno je odrediti koncepciju razvoja uz očuvanje izvornosti te prirodnog i kulturnog nasljeđa. Održivi turizam treba biti pokretač svih gospodarskih djelatnosti. Također, odgovorno se postaviti prema prirodnim resursima kojima obiluje Istarska županija, očuvati bioraznolikost, kulturno i povijesno naslijeđe valorizirati na odgovarajući način te poticati ekološku poljoprivredu.

8. ZAKLJUČAK

U različitim razdobljima povijesnog razvoja turizma ruralno je područje privlačilo ljude za ugodno provođenje dokolice i života. U novije doba upravo zaštićena priroda i okolina tradicionalnih seoskih zajednica u ruralnom području privlači sve više gradsko stanovništvo različite dobi. Samim time selo i ruralni predjeli ulaze u uži krug i povećava se velik interes za putovanja u ruralnu sredinu.

Ruralni prostor koji je determiniran ruralnim turizmom predstavlja vrijedne elemente za organizaciju te mogućnost obavljanja raznovrsnih aktivnosti koje teže za kvalitetnim i aktivnim odmorom. Ruralni turizam obnavlja gospodarske aktivnosti koje su potrebne potrošaču, ali su i karakteristične za selo. Sve je veća zainteresiranost gradskog stanovništva za boravkom u ruralnoj sredini koja je bogata florom i faunom, prirodom, kulturnim sadržajima te tradicijskom kulturom i arhitekturom.

Također u ruralnom prostoru nalaze se i obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja pružaju poseban ugođaj te smještaj u tradicijskim objektima, upoznavanje s lokalnom kulturom, autohtona prehrana, jedinstven i originalan turistički proizvod. S druge strane gledišta, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo poboljšava svoju kvalitetu s time što se potiče investiranje u nj pomoću razvoja ruralnog turizma, te se ujedno i povećava ekonomska dobit. Upravo na taj način poslovanje je učinkovitije i uspješnije. Ruralni turizam ne treba nove prihvatne kapacitete, već on pokušava na što bolji i kvalitetniji način iskoristiti već postojeće.

Istarska županija ima veliku prednost u razvoju ruralnog turizma upravo svojim geografskim i prirodnim obilježjima. Kada je riječ o ruralnom turizmu, Istarska županija po brojnim podacima svjedoči o napretku kvalitetne ponude i posjećenosti.

Kao jedan od glavnih ciljeva turizma na ruralnom prostoru Istarske županije je upravo podizanje razine kvalitete života te spriječavanje depopulacije te za svaku ruralnu regiju trebalo bi odrediti koncepciju razvoja, naravno uz uvjet očuvanja njezinih izvornih obilježja, prirode i kulturnog naslijeđa.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Carić, H. (2006): Održivi turizam u deset koraka : planiranje održivog turizma zasnovanog na baštini i prirodnom nasljeđu : priručnik za razvijanje i upravljanje turističkim regijama, destinacijama i proizvodima, Institut za turizam, Zagreb
2. Čorak, S. i Mikačić, V. (2006): Hrvatski turizam, plavo bijelo zeleno, Znanstvena edicija Instituta za turizam, Zagreb
3. Črnjar, M. i Črnjar, K. (2009): Menadžment održivoga razvoja – ekonomija-ekologija-zaštita okoliša, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka
4. Demonja, D. i Ružić, P. (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb
5. Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula
6. Ružić, P. (2011): Ruralni turizam Istre – pretpostavke i činitelji razvoja, stanje i perspektiva, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula
7. Vujić, V. et al. (2005): Održivi razvoj turizma, Fakultet za turistički i hotelski menadžment , Rijeka
8. Vukonić, B. i Keča, K. (2001): Turizam i razvoj, Ekonomski fakultet, Zagreb
9. Svržnjak, K. et al. (2014): Ruralni turizam – uvod u destinacijski menadžment, Visoko gospodarsko učilište, Križevci

STATISTIČKE PUBLIKACIJE

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2015): <http://www.dzs.hr/> 17. kolovoza 2015.

1. Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, Popis stanovništva 2011.
2. Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Popis stanovništva 2011.
3. Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2010., Turizam u 2010
4. Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2011., Turizam u 2011
5. Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2012., Turizam u 2012
6. Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2013., Turizam u 2013
7. Postelje, dolasci i noćenja turista po županijama, gradovima i općinama u 2014., Turizam u 2014

RAZVOJNI DOKUMENTI ISTARSKÉ ŽUPANIJE

1. Lokalna razvojna strategija LAG-a Sjeverna Istra 2013. – 2014., (2013), Buje
2. Lokalna razvojna strategija LAG-a Središnja Istra do 2014. godine (2013), Istarska županija
3. Lokalna razvojna strategija LAG-a Istočna Istra do 2014. godine, (2013), Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Labin
4. Lokalna razvojna strategija LAG-a Južna Istra do 2014. godine, (2013), Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Vodnjan
5. Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije 2008.-2013. (2008), Agencija za ruralni razvoj Istre, Agronomski fakultet, Zagreb
6. Istarska kulturna strategija za razdoblje 2014. – 2020. (2014), Istarska županija
7. Županijska razvojna strategija Istarske županije 2011. - 2013. (2011), Istarska županija

8. Regionalni operativni program Istarske županije 2006. – 2010. (2006), Istarska županija
9. Strategija održivog razvoja turizma Grada Labina u razdoblju od 2014. do 2020. Godine (2014), Fakultet ekonomije i turizma dr. Mijo Mirković, Pula

INTERNET STRANICE

1. Istarska županija (2015): <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=258> 10. srpnja 2015.
2. Svjetska turistička organizacija – održivi razvoj turizma (2015): <http://sdt.unwto.org/content/about-us-5> 12. srpnja 2015.
3. Institut za ruralni razvoj i ekologiju (2015): <http://www.irre.hr/portfolio-view/odrziva-poljoprivreda/> 12. srpnja 2015.
4. Turistička zajednica Istarske županije (2015): <http://www.istra.hr/hr/pr/statistika/2014> 12. srpnja 2015.
5. Hrvatska mreža za ruralni razvoj (2015): <http://www.hmrr.hr/hr/leader/sto-je-lag/> 13. srpnja 2015.
6. LEADER mreža Hrvatske (2015): <http://www.lmh.hr/karta.html> 18. srpnja 2015.
7. Lokalna akcijska grupa Istočna Istra (2015): <http://www.lag-istocnaistra.hr/kontakt> 16. srpnja 2015.
8. Lokalna akcijska grupa Istočna Istra (2015): <http://www.lag-istocnaistra.hr/o-nama> 14. srpnja 2015.
9. Lokalna akcijska grupa Središnja Istra (2015): <http://lag-sredisnjaistra.hr/sto-je-lag/> 14. srpnja 2015.
10. Lokalna akcijska grupa Južna Istra (2015): <http://www.lag-juznaistra.hr/#!/podrucje-laga/c12i6> 18. srpnja 2015.
11. Agroturizam u Italiji (2015): <http://www.agriturist.it/agriturismo-pubblicati-dati-istat-sullofferta-agrituristica-italiana/> 24. rujna 2015.

12. Statistički ured Republike Slovenije (2015):

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1556001S&ti=&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/03_kmetijska_gospod/00_15560_splosno/&lang=2 24. rujna 2015.

13. Eko Austria (2015): <http://www.bio-austria.at/bio-bauern/statistik/> 25. rujna 2015

OSTALI IZVORI

1. Državni zavod za statistiku, (2011): Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj, Zagreb
2. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (2008): Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2007. – 2013., Zagreb
3. Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja (1997): Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, Zagreb
4. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (1997): Strategije u turizmu i ruralni razvoj, Pariz
5. Jelinčić, D.A. (2007): Agroturizam u europskom kontekstu, *Stud. ethnol. Croat.*, vol. 19

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Diferenciranje urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj.....	16
Tablica 2.: Kriteriji za definiranje okvira ruralnog turizma.....	19
Tablica 3.: Razlike između difuznog i standardnog hotela, te privatnog smještaja.....	22
Tablica 4.: Ekonomski i neekonomski učinci od ruralnog turizma.....	27
Tablica 5.: Stanovništvo u Istarskoj županiji.....	33
Tablica 6.: Swot analiza Istarske županije.....	40
Tablica 7.: Objekti i kapaciteti ponude ruralnog turizma u Istarskoj županiji.....	44
Tablica 8.: Prikaz dolazaka i noćenja turista u Republici Hrvatskoj i Istarskoj županiji od 2010. do 2014. godine.....	46
Tablica 9.: Dolasci i noćenja turista na ruralnom području Istarske županije 2014. godine.....	48
Tablica 10.: Ključni problemi i strateški ciljevi po osima ruralnog razvoja.....	52

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz međuodnosa ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seljačkom gospodarstvu.....	24
Slika 2. Gradovi i općine Istarske županije.....	34
Slika 3. Prikaz LAG- a Sjeverna Istra.....	51
Slika 4. Prikaz LAG-a Središnja Istra.....	56
Slika 5. Prikaz LAG-a Istočna Istra.....	59
Slika 6. Prikaz LAG-a Južna Istra.....	63

SAŽETAK

Ruralni turizam skupni je naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju u ruralnom prostoru koji je definiran prirodnim i kulturnim resursima koji se nalaze u ruralnom prostoru, a ti resursi predstavljaju osnovnu bazu za daljnji razvitak ruralnog razvoja. Isti je značajan činitelj u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja te pomaže u očuvanju lokalnog identiteta, običaja i tradicije, čuva okoliš, osnažuje tradicijsku, autohtonu i ekološku proizvodnju i pomaže razvoju ruralnih krajeva putem održivog razvoja. Brojne oblike ruralnog turizma čini odmor izvan seljačkih gospodarstava, seoska sredina sa smještajem turista u hotelima, kampovima i pansionima. Ruralna područja su ta koja nude velike mogućnosti za različite turističke aktivnosti i razvoj turizma, prema željama samih turista te potražnji na tržištu, a ruralni razvoj općenito nastoji obuhvatiti socijalno-gospodarske promjene koje se odvijaju u ruralnom području. Naime, turizam je pobornik aktivne zaštite koja se temelji na racionalnom i smišljenom korištenju resursa, a da se pritom ne naruši njihova vrijednost ili egzistencija. Takvim se aktivnim korištenjem doprinosu njihovu očuvanju. Održivi turizam analogan je terminu održivog razvoja te se definira kao model ekonomskog razvoja koji je kreiran za unaprijeđenje uvjeta života određene zajednice, zadovoljenje potreba turista i održavanje kvalitete okruženja i okoliša o kojem jedni i drugi ovise. On je također značajan činitelj u aktivaciji i održivom razvoju ruralnih područja te pomaže u očuvanju lokalnog identiteta, običaja i tradicije, čuva okoliš, osnažuje tradicijsku, autohtonu i ekološku proizvodnju. Istarska županija ima mnoge pogodnosti za razvoj održivog ruralnog turizma koji se očituju u prirodnim obilježjima, kulturno – povijesnoj baštini, sportskim i zabavnim manifestacijama. Pogoduje dobrom prometnom povezanošću, blizinom emitivnih tržišta te velikom mogućnošću smještaja i prehrane turista. Održivi razvoj istarskog ruralnog prostora jedan od izvora egzistencije te kao takvom treba pratiti tradicionalan način života, slijediti i obogaćivati kulturu.

Ključne riječi: ruralni turizam, ruralno područje, ruralni razvoj, održivi turizam, održivi razvoj turizma, Istarska županija

SUMMARY

Rural tourism is a collective name for a variety of activities and forms of tourism that are developed in the rural area which is defined by natural and cultural resources that are located in rural area, and these resources are the primary base for the further development of rural development. It is the important factor in activating and sustainable development of rural areas and helps to preserve local identity, customs and traditions, protects the environment, strengthens traditional, indigenous and environmental production and helps to develop rural areas through sustainable development. Numerous forms of rural tourism makes holidays outside of peasant farms, rural environment with accommodation of tourists in hotels, camps and boarding houses. Rural areas are those that offer great opportunities for various tourist activities and the development of tourism, according to the desires of the tourists and the demand of the market, rural development in general wants to embrace the socio-economic changes which are taking place in rural areas. The tourism is a supporter of active protection that is based on rational and deliberate use of resources, and without compromising their value or existence. Such active use of contribute to their conservation. Sustainable tourism is analogous to the term sustainable development, and is defined as a model of economic development that is created for improvement of the living conditions of a particular community, meeting the needs of tourists and maintaining the quality of the environment on which both depend. He is also a significant factor in the activation and sustainable development of rural areas and helps to preserve local identity, customs and traditions, protects the environment, strengthens traditional, indigenous and organic production. Istria has many benefits for the development of sustainable rural tourism, which is reflected in the natural characteristics, cultural - historical heritage, sports and entertainment events. Conducive to good transport links, the proximity of large generating markets and the possibility of accommodation and catering services. Sustainable development of the Istrian rural area one of the sources of existence, and as such should follow the traditional way of life, follow and enrich culture.

Key words: rural tourism, rural area, rural development, sustainable tourism, sustainable tourism, Istria